

ULUSLARARASI İLİŞKİLER'DE KİMLİK ANALİZİ
VE ROL TEORİSİ¹

Mehmet Ali AK²

ÖZ

Uluslararası ilişkiler disiplini oluşturduğu varsayımlar ve teoriler üzerinden devletlerin arasındaki sosyal, siyasal, ekonomik vs. ilişkilerini inceleyen, tarihsel ve sistemsel sonuçlarını analiz eden bir bilimdir. Kimlik, uluslararası ilişkiler disiplininin birey, devlet ve sistem ölçeğinde kavramsallaştırılması için gereken verilerin bütünüdür. Birey, toplumda varoluşsal bir tanımlama kazanır ve karakterini bu tanımlamalar üzerinden inşa eder. Devlet, hem bireyler üzerinden inşa edilerek anlam kazanan hem de sistemsel verilerin karşılığı olan dürtülerle kendini tanımlayan bir mekanizmadır. Sistem ise bütüncül yapıdaki devletlerin ve devlet dışı örgütlerin birbirleriyle ilişkisi ile oluşan değişken düzenin veya düzenlerin karşılığıdır. Bireyler ve devletler, tanımlamalarında "ben" ve "öteki" kavramlarının karşılığını oluştururlar ve bu anlamlandırmalara göre bir kimlik örgüsü belirlerler. Konstrüktivist yaklaşım, 1990'lardan sonra uluslararası ilişkileri maddi verilere tabii yapısından çok daha sosyal verilerin etkisinin olduğu sosyal bir bilim olarak nitelendirerek iç ve dış politikayı kimlikel bir inşa sürecine sokar. Rol teorisi ise yönetim mekanizmasında bulunan liderlerin kimliklerinin devletin iç ve dış politikasına doğrudan etkisini inceleyen bir teoridir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Birey, Devlet, Konstrüktivizm, Rol Teorisi.

Jel Kodları: F50, F54, F59

¹ Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında tarafımdan yazılan "Kimlik bağlamında Rusya'nın Balkanlar Politikası: Vladimir Putin Dönemi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

² Arş. Gör. Uludağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mehmetaliak@uludag.edu.tr

IDENTITY ANALYSIS IN INTERNATIONAL RELATIONS AND ROLE THEORY

ABSTRACT

International relations discipline is a science that is constituted by social, political, economic etc. relations among states on the basis of assumptions and theories and examines the historical and systematical results. Identity is the integrate of the data required for the conceptualization of the international relations discipline on the individual, state and system scale. The individual gains an existential definition in society and constructs his character through these definitions. The state is a mechanism that defines itself both through the construction of individuals and by means of impulses which are corresponding of systematic data. The system is the equivalent of the variable order which is formed by the relationship between the holistic states and non-state organizations. Individuals and States form the equivalent of the concepts of "self" and "other" in their definition, and according to these interpretations they define a pattern of their own identity. Constructivism approach puts domestic and foreign policy in an identity building process by saying that after 1990s, international relations have more social data than material structure. Role theory is a theory that examines the direct effect of the identity of the leaders in the administration mechanism on the domestic and foreign policies of the state.

Key Words: Identity, Individual, State, Constructivism, Role Theory.

Jel Codes: F50, F54, F59

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini, devletlerin dünya sisteminde amaçlarını gerçekleştirmek için çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini önceleyen, davranışlarını belirleme noktasında bir yöntem belirleyen bir bilimdir. Bu anlamda gerek ekonomik modellemeler gerekse güvenlik kaygısı devletleri uluslararası alanda salt güçlerini arttırma ve egemenliklerini koruma düşüncesine itmiştir. Özellikle, ikinci dünya savaşından sonra Uluslararası ilişkiler disiplini daha sistematik ve bilimsel bir yapıya bürünmüş, devletleri sahip olduğu somut veriler ile stratejilerini uygulamaya yoluna sokmuştur. Pozitivist bir yapıda evrensel tek doğrunun belirlendiği ve bilgilerin çoğulcu olmadığı bir yapıda devletler kurumsal ve bütünsel olarak uluslararası sistemde taraf oluşturmuştur. Bu durum, özellikle uluslararası hukuk, insan hakları, küreselleşme, anti-sömürgecilik gibi etkenlerin devreye girmesi ile değişikliğe uğramıştır. 1980'li yıllardan sonra devlet bütünsel bir organ olarak temsil yeteneğini yitirmiş, ayrıca devletin toplumsal yapılarının ve bireylerinin özelliklerinin de devlet siyasetini belirlediği gerçeği yansıtılmaya başlanmıştır. Yani, devlet sadece kurumsal yapısı ile değil onu oluşturan toplumsal, geleneksel, kültürel vs. gibi iç unsurları ile analiz edilmeye başlanmıştır. Bu noktada, iç unsurların devleti oluşturan unsurlar olduğu gerçeği bireyin doğrudan uluslararası sistemi etkileyecek kadar güçlü bir yönünün olabileceği fark edilmiştir. Birey ve toplum kendi nitelik alanlarına göre bir karakter oluşturmaktadır. Bu özellikler bireyin ve toplumun özünü belirleyerek kimliklerini oluşturmaktadır. Kimlikler, devletin iç unsurlarının ana temasını belirleyerek uluslararası sistemde devletin nasıl bir karaktere sahip olacağını belirler. Bu gelişmeler ile birlikte, uluslararası ilişkiler sosyal bir değişime uğramıştır. Kimlik faktörü, devletlere uluslararası sistemde hem kendi "ben" ve "öteki" sini belirlemesi hem de hangi normlar ve olgular etrafında bir strateji belirlemesi noktasında bir duruş kazandırmıştır.

Bu makalenin amacı, uluslararası ilişkiler disiplinindeki sosyal değişimin uygulanabilirliğini tespit etmek, kimlik faktörünün devletlerin davranışlarındaki etkisini analiz etmek ve birey/lider kimliğinin devletin dış politika yapım aşamalarındaki etkinliğini incelemek olacaktır. Bu noktada, kimlik faktörünü temel varsayımları içerisine koyan ve hipotezlerini açıklamada sıklıkla kullanan konstrüktivizm teorisini devletin kimlik aşamalarının uluslararası

sistemdeki karşılığının araştırılması aşamasında kullanılacaktır. Diğer taraftan, Rol teorisi ile liderlerin birey olarak kimliklerinin devlet siyasetine nasıl etki ettikleri? hangi unsurları ve yöntemleri kullandıkları? ve uluslararası sisteme doğrudan etkileri var mı? sorularının yanıtları aranacaktır. Böylece, kimlik unsuru hem sistem hem birey açısından incelenerek uluslararası ilişkilere yansımaları araştırılacaktır. Kimlik kavramının toplumsal karşılığı ve modern/post-modern algılamaları kavramın içeriğinin ve devletin içerisindeki yerinin daha iyi anlaşılması için incelenecek, sonrasında uluslararası ilişkiler içerisindeki boyutu ele alınacaktır.

202

1. KİMLİK KAVRAMI

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Kimlik kavramı, bir insanın kişiliğini ya da bir grubun niteliğini belirleyen onları diğerlerinden ayıran karakteristik bir özelliktir (Kırman, 2011: 129). Kimlik aslında "ben" kelimesi olarak adlandırılarak "öteki" tarafından tanımlanan öznenin tezahürüdür. Derrida'nın belirttiği gibi "tüm kimlikler ancak kendi farklılıkları ile var olabilir" ve her kimlik bir anlamda ötekidir ve kendinin ötekisinin karşıtıdır (Derrida, 2004: 26). Felsefi anlamda kimlik ise, bir "şeyi" o "şey" yapan unsurdur (Calhoun, 1994: 13). Kimlik, sosyal bir fenomendir ve bu bağlamda "farklılıkla" biçimlendirilir ve koşullanır, daha sonrasında inşa sürecine girerek şekil kazanarak bir özne haline alır (Yurdusev, 1997: 102). Kimlik kavramının oluşumunda "farklılık" ve "ötekililik" nosyonları ayrı ayrı ele alınmalıdır. Farklılık iki özne arasındaki ayırım noktası iken, "ötekililik" öznenin bir başka üzerinden tanımlanması ile ortaya çıkan üstün/alçak- iyi/kötü-güzel/ çirkin öznedir, yani, varlığını başka bir olgunun varlığı üzerinden kazanır.

Platon'un mağara benzetmesi ile kimlik değerlendirilmesi yapılabilir. Platon mağarayı gerçeğin görünür ve görünmeyen yönlerinin sorgulanması olarak kurar. Platon'a göre insan mağaranın içinde oturmakta ve mağaranın dışından geçenlerin gölgeleri üzerinden kişileri tahayyül etmektedir. Mağara'nın içindeki "ben" kimliği olarak karşımıza çıkar, mağaranın duvarındaki gölgeler ise "öteki" yi temsil eder. "Ben" mağaranın dışına çıktığında biçimsel bir "Öteki" haline alacaktır, çünkü tanımladığı tahayyül gerçekliğe dönüştüğünde "Öteki" ye benzemesi kaçınılmaz olacaktır (Eyüboğlu, 2018).

Kimlik kavramını Bozkurt Güvenç; “kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların ben Kimim? Kimsiniz? ve Kimlerdensiniz? sorularına verdikleri yanıt veya yanıtlar olarak tanımlamaktadır. Yücel Bozdağlıoğlu’na göre kimlik kavramı; bir aktörün sahip olduğu ve malum ötekiler ile girdiği ilişki sürecinde oluşturduğu benlik imajları ve ayırt edicilik algısıdır. Atilla Eralp ise kimlik kavramını: “bir tasvir ve varlığın aidiyet tanımının nüvesi” olarak ele almaktadır. Felsefe anlamında kimlik kavramını Aytunç Altındal şöyle ele almıştır: “Kimlik, “Ayniyet” olarak kullanılır. Bu bağlamda aslında özdeşlik anlamına gelmektedir. Zira bir birimi diğerlerinden ayıran tüm karakteristiklerin bütün halidir. Freud’a göre kimlik “bireyin yabancı kişileri ya da nesnelere özümsemesiyle ya da içine atmasıyla başlayan bir özdeşleşme süreci sonunda oluşan yapıdır” (Aşkın, 2007: 215).

Anthony Smith’e göre temelde kimliğin kategorileştirilmesi anlamında iki boyutundan söz edilmektedir; bireysel ve kolektif kimlik (Güleç, 1992: 1). Bireysel kimlik, kendine yaşadığı ortamda yer edinmek için oluşturduğu öznel yargıların tümüdür. Kolektif kimlik ise, belirli bir insan grubunun kendine has niteliklere sahip olduğu ve bir tekil taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusudur (Bilgin, 1999: 62). Genel itibarıyla, kolektif kimlik bireylerin ortak bilincini temsil eder, yani birey kimlikleri toplumsal kimliği inşa ederken yeni üretilen kimlikler toplumsal kimlikten etkilenir. Toplumun içindeki grupların kolektif kimlikleri, değişen dış dünya koşulları ve diğer aktörlerle ilişkileri aracılığıyla sürekli yeniden inşa edilmektedir. Kolektif kimliğin üyeleri kendilerini “biz” olarak ifade ederken, bu grubun üyesi olmayanları “onlar” olarak tanımlayarak, zaman içinde kültürel farklılıklar üzerinden ‘öteki’nin inşasını oluştururlar (Pamuk, 2014: 44). Bu anlamda, kimlik, “benlik” duygusu veren bir mekanizma ve bu benliğin dış dünya ile ilişkisini anlamlandıran bir mekanizmadır. Kimliğin oluşumu aynı zamanda hem “kapsayıcı” hem de “dışlayıcı” bir süreçtir. Kolektif bir benlik olan “biz” düşüncesi, bize benzeyen, bize ait olanların bir araya getirilmesini gerektirirken bize benzemeyenlerin, bize ait olmayanların bir yandan var olmasını öte yandan da dışlanmasını öngörür (Dağı, 2002: 46).

Kimliğin “öteki” olarak dışlama algısından hareketle Edward Said’in Oryantalizm (1978) eseri örnek olarak gösterilebilir. Said bu eserinde Doğu tasvirini Batı tarafından söylemleştirilen bir otantiklik üzerine kurmuştur. Doğu’nun gelişime kapanıklığı, dilsel ve dinsel ayrışmalarını Batı tarafından modern dünyanın “öteki” si olarak

oluşturulduğunu işlemiştir. Doğu ve Batı arasındaki sosyal ve kültürel farkın kalın çizgilerle altının çizildiği oryantalist analiz Doğu'yu anlatmak yerine Batı'yı Doğu üzerinden tanımlamak ve kurmaktır (Said, 1978). Oryantalist perspektif bir yandan Doğu'yu kültürel olarak aşağılarken diğer yandan bu toplumlara yönelik ekonomik/siyasal sömürgeleştirme politikalarını da meşrulaştırmıştır (Dağı, 2002: 47).

Toplumsal kimliklerin oluşması, toplulukların sahip olduğu "objektif" öğeleri (ortak dil, sembol, kültür, gelenek vb.) kendi bilinçlerinde "sübjektif" öğeler olarak kabul etmelerinin neticesinde gerçekleşmiştir. Bu manada toplumsal kimlikler hem objektif hem de sübjektif bir oluşumun ürünüdür (Yurdusev, 1997: 26-27). Bir grup aidiyeti temelinde inşa edilen kolektif kimlikler, bir topluluğun içinde yaşayan insanların beraber ve aynı düşüncede hareket etmelerini sağlar, aynı zamanda sosyal ilişkilerin artmasını sağlayarak toplumu dinamikleştirir. Bu anlamda toplumun içinde yaşayan insanları bir arada tutan sosyal bağ ve çimento özelliği taşır (Karaduman, 2010: 2886-2899). Ulusal kimlik daha çok toplumsal öğelerin oluşturduğu kimlik tasavvurunun bir boyutu olmakla birlikte Uluslararası ilişkiler alanında dış politikayı belirleme noktasında konstrüktivizm teorisi ile kurumsallaşmıştır (Bilgin, 2007:13).

1.1. Ulusal Kimlik

İnsanlık tarihiyle özdeşleşmiş bir kavram olarak kimlik, 18. yüzyıl Fransız Devrimi ile birlikte kültürel, sosyolojik ve siyasi anlamda geleneksel devlet anlayışının milliyetçilik akımıyla birlikte özünü değiştirerek ulusal kimlik kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu manada ulus-devletleşme sürecinin aracı olan "ulusal kimlik" oluşumu modernizmin getirdiği dünya algısıyla etkisini devletler üzerinde genişletmiştir (Güvenç, 2008: 27). Modernleşme sürecinde devletin kimliği ile devleti oluşturan vatandaşların varsayımsal kimliği örtüşmüştür. Ulus- devletlerde oluşturulan ortak bir bilinç/kültür ile her uyruğun devletin kendini tanımlama biçimine benzetilmeye çalışılması geleneksel devlet anlayışında bulunmamaktadır. Modern öncesi devlet anlayışında meşruiyet uyrukların paylaştığı "ortak kimlik" ten daha çok geleneksel-örfi bir zemine oturtulmaktadır (Süavi, 1999: 23).

Ulusal kimlik belli bir siyasal topluluğa gereksinim duymaktadır. Siyasi bir toplulukta yurttaşlar için belli ortak kurumların, hak ve görevlere dair tek bir yasanın olması gerekmektedir. Yine topluluk mensuplarının kendilerini özdeşleyecekleri, aidiyet hissi uyandıran bir toplumsal mekân, kesin sınırlarla belirlenmiş toprak parçası ve hukuksal bir bağlayıcı dayanak bulması gerekmektedir (Smith, 1997: 24).

Kimliği belirleyen etmenler olarak ötekilerden farklı olma olgusu ve süreklilik mefhumu ulusal/milli kimliğin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Süreklilik, milletin tarihsel köklerini koruyarak sürdürebilmesi, birlik bilincini her nesil üzerinden tesis etmesi ve geleceğe uzanan bir varlık olarak yaşatması olarak tarif edilir. Farklılık ise ortak kültür dinamikleri, somut bir toprağa bağlı olma ve bir topluluk inşa etme iddiasından kaynaklanır. Her iki unsurda o toplumun üyeleri ile “yabancılar” ve “ötekiler” arasında bir ayırım noktası sağlar (Guibernau, 1997: 127).

Smith (1991) “Ulusal kimliğin asıl işlevi, insanları şahsen unutulmaktan kurtarmak ve kolektif imanı ihya etmek için tarihi ve kaderi olan güçlü bir topluluk duygusu oluşturmaktır. Millet sadece ebediyet vaadinin dayandırılacağı uzak bir geçmişle övünmekle kalmaz, restorasyon ve itibar vaadine anlam verebilmek için kahramanlarla dolu altın bir çağı da serimleyebilmek durumundadır. Bu etno-tarih ne denli dolu ve zengin olursa o denli ikna edici olur ve bastığı akor, milletin fertlerinin yüreğine bir o kadar derinden oturur... Milliyetçilerin uzun bir zamandan beri anlamış oldukları gibi, içerdikleri hakikat ne olursa olsun, önemli olan topluluğun etno-tarihlerinin antikliğine dair hissiyatlarıdır” (247-248).

Ulusal kimlik, bireyin ulusla ve devletle ilişkisini tanımlayan, “soyut” bireyi belirli bir ulusa ve devlete eklemleyen, dolayısıyla da oluşumunda salt bireyin değil, ulus ve devlet gibi kolektif varlıkların da rol oynadıkları ve rol oynamak isteyecekleri bir olgu olarak da ele almaktadır. Çünkü ulusal kimlik, birey ile ulusu bütünleyen ortak bir algılayış ve duruş yaratma potansiyeli taşır (Dağı, 2002: 15). Hobsbawn’ın “ulus yukarıdan aşağıya doğru inşa edilir, ancak aşağıdan yukarıya bakılmadan da anlaşılmaz” sözünden hareketle bir uluslaşma retoriği ile ulusal kimlik ve devlet ilişkisini ortaya koymuştur. Bu bağlamda kimlik hem ulus hem de devlet olmanın

çeşitli inşa edilmiş biçimlerini tanımlar hale gelmektedir. Bu noktada birçok çalışmada birbirlerinin yerine kullanılsa ve iki kavram arasında ayırım yapmak ne kadar zor olsa da ulusal kimlikle devlet kimliğinin aynı olmadığı belirtilmelidir (Berger, 1996). Devlet kimliği, devletin belirli bir uluslararası bağlamda biricikliği ve farklılığı konusunda sahip olduğu ya da daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse devletin ne olduğu ve neyi temsil ettiği ile ilgili bir kavramsallaştırma değildir. Ulusal kimlik ise; bir ulusa üye olmakla ilgili toplumsal bir kavramsallaştırma değildir. Buna karşın, ulusal kimlik ve devlet kimliği anlam bakımından hem büyük oranda çakışmakta hem de bir bakıma birbirini karşılıklı olarak inşa etmektedir (Ashizawa, 2009: 575).

Dinamik ve zaman içinde değişime maruz kalabilen bir özellik gösteren kimlik bireysel düzeyde bile zaten önemli ölçüde din, ulus, aile, sosyal sınıf, meslek, eğitim vs. gibi sosyal belirleticilerden oluşmaktadır (Sözen, 1999: 112). Kimliğin sosyal yaşama uyum sağlama yeteneği veren olguları ve kimliğin merkezini temsil eden psikolojik unsurları bulunmaktadır. Kimlik, psikolojik olduğu kadar sosyal öğelerde taşır, çünkü bireyler kimliklerini grup içinde diğerleriyle paylaşır ve aynileştirirler. Birden fazla gruba mensup olan bireylerin kimlikleri de çoğuldur. Ancak, gruplar bireyin ötesinde bir kimlik taşır ve genellikle bu kimlik, başka büyük veya küçük kimlik gruplarıyla etkileşim içinde şekillenir ve değişirler. Bu sosyal öğeler dinamiktir ve dönemin şartlarına göre etkisini kaybedebilir veya etkisini kaybetmiş bir sosyal öğe tekrar etkisini kazanabilir, nitekim değişen sosyal öğeler devletin dış politika algılamasının nasıl şekilleneceğini de belirler (G. Chafetz, M. Spirtas, B. Frankel, 2007: 7-22).

1.2. Etnik Kimlik

Etnik kimlik kavramı ilk olarak 20. yüzyılda antropoloji ve sosyoloji literatüründe gerçekleşmiştir. Etnik kimlik, aynı sosyal grubun içindeki insanların ortak dil, din ve gelenek gibi değerler vasıtasıyla birleşmesidir. Etnik kimlik nosyonu ilk olarak etnik yapı (etnisite) ya da ırk kimliği olarak Fransız milliyetçisi ve bilim adamı Georges Vacher de la Pouge tarafından 1896 yılında kullanılmıştır. Pouge'ya göre; etnik yapı/kimliği bir toplumun "doğal ve sahte" kültürel, psikolojik ve sosyal karakterlerinin bütünüdür. Irk kavramından fiziksel karakteri içermediği için ayrılmaktadır. David Reisman etnik

kimlik için 20. yüzyılın en yeni ve göze çarpan kavramı olarak nitelemiştir (Barth, 1969). Etnik kimlik, sosyal ve davranışsal bilimlerde 1960’lı ve 1970’li yıllarda içerik anlamı değiştirilerek kullanılmıştır. Daniel Bell’e göre, “etnik kimlik, dezavantajlı grupların mevcut iktidar yapılarının onları reddettikleri bir dizi hak ve ayrıcalık talep etmelerinin bir aracıdır” (Bell, 1975: 174). Ayrıca Bell, Amerika’da bulunan etnik azınlık gruplarının lobi oluşturarak devlet yönetiminden kendilerine hak ve ayrıcalık talep etmesini bu duruma bir örnek olarak vermiştir.

Etnik kimlik modern bir olgu olan ulus-devletin oluşumunda ve federal yapılardaki devletlerin bir üst kimlik oluşturmasında önemli bir yere sahiptir. Farklı kimliklerin bir arada olabilmesinde ve grup içi dayanışmaların artırılmasında kullanılan sosyolojik bir gerçekliktir. Bu manada etnik kimlik ortak dil, müşterek kadim inançlar ve ortak yaşam ritüelleri etrafında kendisini organize etmiş insan grubu için anlamlı bir siyasi, kültürel ve toplumsal bir evren sunabilmektedir. Fakat etnik kimliğin grup içi dayanışmayı arttırıcı işlevi pozitif bir durum olarak ele alınacağı gibi, negatif bazı işlevleri de olduğu söylenebilir. Örneğin, kan veya atipik özellikler nedeniyle toplumsal, siyasal ve kültürel anlamda kaosa ve ayrıştırma haline sebebiyet verebilmektedir. Etnik kimliğe aşırı vurgu, bağımlılık, benimseme ve üstün görme bakış açıları diğer kimliği yok edici bir işlevi de beraberinde getirebilmektedir (Andrews, 1992: 10).

Tüm bu özellikleriyle birlikte etnik kimlik bireylerin aidiyet duyguları ile kabul ettikleri, nesiller arası sürekliliği sağlayan, ortak noktaları aynı dili, gelenekleri canlı tutan, topluluk oluşumunda temel olan ritüelleri eksen alan toplumsal organizasyon olarak tanımlanabilir (Göka, 2006: 233). Bunun yansısı etnik kimlik biyolojik anlamda aktarılan bir durum değildir. Eğer biyolojik olarak, yani genetik yollarla aktarılan bir durum olsaydı etnik kimliğin antropolojik anlamdaki “ırk” kavramından bir farkı kalmazdı. Bu yüzden verili olarak verilen bilgiler etnik kimliğin özelliklerini tanımlarken “ırk” kavramından da ayrılmaktadır. Konuşulan dil, din/inanç sistemi, yeme ve içme davranışı, kültürel ayrıcalıklar, giyim/kuşam alışkanlıkları, değer yapısı, sosyal değişkenler vb. objektif verili bilgileri gösterirken, diğer taraftan aidiyet hissi, “öteki” anlayışı ve tarih bilinci sübjektif yargıları oluşturmaktadır.

Max Weber de ırk ile etnik kavramlarını; kan ilişkileri ırk için gerekli fakat etnik kimlik için gerekli değil diyerek birbirinden ayırmaktadır. Weber etnik kimliği, sübjektif inançların benzer fiziksel tip ve gelenekler üzerinden ortak kökte birleştiği bir grup formasyonu olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kan bağı objektif olarak bilinç dışı bir şekilde gerçekleşir ve düşünceler inançlar kan bağı aynı olsa bile farklı olabilir. Fakat etnik kimliğin oluşumu kan bağını öncelemez daha çok ortak düşünce ve bilinç kültürünü önemser, eğer kan bağı ilişkisi bu kültürün oluşumunda etkiliyse kan bağının da etnik kimlik oluşumunda bir etken olduğu söylenebilir ama bir şart değildir (Weber, 2009: 56)

Etnisite ile doğrudan bağlantılı olarak analiz edilecek olan etnik kimlik kavramı, bir inşa süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Bu inşa sürecinde etnik kimliğin oluşumunu etkileyen bazı etmenler bulunmaktadır. Phinney, bu etmenleri 4 grupta toplamıştır; Olma (Being), Hissetme (Feeling), Yapma (Doing) ve Bilme (Knowing) (Phinney, 1990: 503).

Olma (Being) boyutu öz tanımlama ya da kendi varlığını ortaya koyma olarak adlandırılabilir olan bir etnik etikettir. Kişilerin kullandıkları etnik etiket olgusu bir boyut ya da varyasyondan ziyade kategorize edilmiş bir bağlamı ifade etmektedir. Bir anlamda etnik etiket kişinin ya da toplumun kendisi hakkında ne hissettiğinden ya da ne bildiğinden çok; sahip olduğu etnisitenin ne olduğunu tanımlar (Verkuyten, 2005). Hissetme (Feeling) boyutunda ise kişinin veya toplumun etnik kimliğe olan duygularını ifade eder. Aidiyet ve bağlılık hissiyatı etnik kimliğin varyasyonlarının en temel yapıtaşını oluşturur (Verkuyten, 2005). Yapma (Doing) boyutu etnik katılım ile ilgilidir. Phinney (1990)'e göre, bu boyut en fazla kullanılan etnik kimlik göstergesidir. Bireyin sosyal yaşama katılımı grup içi kültürel pratikleri; din, siyasi ve gelenek gibi etnik örgütlenme faaliyetlerinde yer almak olarak gösterilebilir. Fishman (1980)'ın savunduğu Bilme (Knowing) boyutuna göre insanların ait oldukları etnik grubun kültürü ve tarihi hakkında ne kadar ve hangi ölçüde bilgili oldukları önemlidir. Etnik kimlik bu anlamda, kişinin kökenini ve sosyal konumunu açıklaması noktasında bir yol gösterici dayanağıdır. Grup içi tarih ve kültür bilgisi kişiye farklı deneyimler keşfetmesine ve üretmesine sebebiyet vermekte aynı zamanda kendini diğerlerine göre konumlandırmasına imkân sağlamaktadır.

1.3. Modern Kimlik

Tarihsel süreç içerisinde, geleneksel toplumlardan post modern toplumlara kadar her türlü alanda değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu manada değişim edebiyattan sanata, sanattan doğa bilimlerine, oradan sosyal bilimlere kadar toplumun en ince dokusuna kadar işlenmiştir. Bu dönüşümün tam ortasında yer alan kimlik kavramı toplumun iç dinamiklerinin incelenmesi noktasında önemli bir değişkenlik geçirmiştir. Toplumlar değişip karmaşıklıktıkça kimliğin dönüşümü çeşitlenmiş ve farklı tanımlamaları ortaya çıkmıştır (Kellner, 2001: 195). Tarihte, toplumların bütün dinamiklerini değiştiren ve dönüştüren önemli iki olay meydana gelmiştir; Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi. Bu iki olay sosyal yaşantıları devrimsel nitelikte etkileyerek dünyada bulunan düzenlerin tüm algılarını etkilemiştir ve kimlik kavramı da bu olaylardan etkilenerek bir evrilme sürecine girmiştir.

Fransız devrimi oluşum sürecinde bir sosyal birleşme ve bütünleşme hissiyatı ile gruplaşmanın sonucunda somut bir öteki belirlenerek ona karşı bir başkaldırı görülmüştür. Geleneksel kimlik anlayışında toplumun dinamikleri o dönemin şartlarına göre basmakalıp tarzda bir öğreti, töre ve yaşam tarzı tarafından oluşturulur ve buna göre düzenlenir aynı zaman da hukuksal çerçeveye alınır, insanlar bu töre ve öğretilere sorgulamadan uyar ve yerine getirir. Bundan dolayı, sosyal bilinç dolayısıyla bir gruplaşma mümkün değildi. Fransız Devrimi ile insanlar birlik olabileceklerinin farkına vararak toplum içerisinde birtakım roller edinmiş, toplumsal iş bölümü ve bunların birbirleri ile iletişimini kurarak sosyal bir güç oluşturmaya çalışmışlardır (Dunn, 1998: 52-53).

Sanayi devrimi ile de teknolojik atılımını yapmış şehir hayatının bireyselleşme olgusuyla birlikte toplumun üretim-tüketim ilişkisi değiştirmiş böylece modernite kavramının teknik kısmı oluşturulmuştur (Giddens, 2010). Gelenek ile bağlarını koparmak için basmakalıp düşüncelerden sıyrılarak sorgulayıcı ve hukuksal, sosyal ve ekonomik hak iddia edici bir düzlemin üzerinde modern toplum düşüncesi kimlik algısını değiştirmiştir. Douglas Kellner, modern kimliğe ait özellikleri şu şekilde ifade etmektedir:

Modernitede kimlik oldukça bireysel ve yeniliklere açık hale gelmiştir, fakat aynı zamanda toplumsal algılayışını da kaybetmemiş yine bir öteki oluşturmaya çalışmıştır. Bununla beraber, modernitenin kimlik biçimleri özünde sabit ve tözsel niteliktedir, fakat toplum koşullarına göre modern unsurlarla oluşturulan yeni kimliklerin sınırları sürekli genişlemektedir.

Moda ve yaşam koşulları değiştikçe insanın kimliğini seçebilme paritesi de genişler; hatta insan özgürleşme olgusuyla birlikte kendisi bir kimlik imal edebilir ve topluma sunabilir hale gelmiştir.

210

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Modernitede toplumsal olarak tanımlanmış mevcut roller ve normlar sürekli etkileşim halindedir. İnsanlar bu rollerin içinden bir seçim yapmak, sahiplenmek ve yeniden üretmek zorundadır.

Modernitede kimlik sorunu ise; biz kendi benimizi nasıl kuracağımız, kavrayacağımız, yorumlayacağımız, kendi kendimize ve başkalarına nasıl sunacağımızla alakalıdır (Kellner, 2001: 187-89).

Dolayısıyla modernitede kimlik, geleneksel toplumlardaki durağanlığın aksine, bir hareketliliği, çoklu yapıyı ve sürekli inşa halinde olmayı ifade eder (Hall, 1998b:70). Modern toplumda insanın gelenekle olan bağlarının zayıflamasının bir sonucu olarak kimlik daha fazla devingen ve çok yapılı bir hal almıştır, bunun sonucunda geleneksel yapıda tanımlanan, kan bağı ile oluşan, tekdüze ve katı olan kimlik algısı etkisini kaybetmiştir. Modern toplumda birey, grup bağlarının zayıflamasıyla kolektif değerlerini yitirirken, kendisine verili olarak entegre edilen tüm bu değerleri bir ulus şemsiyesi altında içselleştirmiştir (Bilgin, 1995: 59).

Modern dönem ulus gibi bütünlükçü bir yapıya sahip olduğundan kolektif kimlikleri kapsayarak farklılıkları göz ardı etmiştir. Modern dönemin amacı homojen bir toplum yaratmaktır, dolayısıyla kimlikler de bu amaca hizmet edecek şekilde kurgulanmıştır. Modernite ile geçmişe yönelik simgeler, semboller ve inançların yerine rasyonalizme dayalı evrensel bir insan modeli getirerek grup kimliğine ait ritüelleri yok saymıştır. Modern toplumlarda kimliğin inşası şu şekilde oluşur; önce geleneksel olan öğretiler “yeni ve modern” nin topluma işlenmesi ile çözülür, sonra yerel olanların üstüne bir üst-yapı oluşturularak kimlikler ideolojik çerçevede

homojenize edilerek yeniden üretilir. Amaç ise modernitenin sunmuş olduğu tek yapılı ve evrensel değer kalıpları ile inşa edilmiş genel bir kimlik modeli ortaya koyarak bütün yerel dinamiklere yaymaktır, böylece toplumda birliği oluşturacak yerel unsurlar kaybolacak akabinde ise teklesen insan güçsüzleşecek ve kontrol edilmesi daha kolay hale gelecektir. Toplumlar bu manada kimliksel örgütlenmelere göre bölünmektedir ve inşa edilmektedir.

Collony’e göre bir kimlik toplumsal olarak inşa edilen kabul edilmiş bir dizi farklılıklar yoluyla olanaklı hale gelmektedir. Ona göre “bu farklılıklar kimliğin varlığı için hayati önem taşır. Kimlikler bu farklılıklardan dolayı varlığa kavuşur yani kendini “öteki” olarak oluşturarak bir varlık kazanır” (Conolly, 1995: 92). Dolayısı ile “Öteki” Kellner’in da belirttiği gibi modernitenin kurucu ögesidir (Kellner, 2001: 196). Bir topluluktaki bireyler bir takım inanç, değer, zihniyet ve kültür ile karakterini oluştururlar, bu normların dışında bir davranış sergileyen birey ya da gruplar “öteki” olarak değerlendirilir. Kimliğini ötekinin bakışında oluşturan birey, bu bakışın altında ötekinin yapmış olduğu tüm davranışları dışlayarak kendi özgünlüğünü ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Modern dönem ile gelen bu ötekileştirme formasyonu sonucunda belli roller, statüler ve meslek grupları oluşturulur (Sağır, 2009: 2). Bütün bu rolleri ve statüleri oluşturan ve yasal zemine oturtan yapı ise modern devlet yapısıdır. 20. yüzyılda, modernite ile birlikte birden çok “öteki” yi bir arada bulunduran ve haklarını koruyan imparatorluk yapıları, büyük “öteki” ye karşı kendi grup değerlerinden ödün veren milli kültür, milli kimlik veya milli devlet olgularıyla biçimlenen bir ulus-devlet yapısına yerini bırakmıştır (Zizek, 2004).

Modernite, bu manada kimliğin bir çimento görevi oluşturmasına ve insanları geleceğe ve mutluluğa yönelik kolektif bir amaç doğrultusunda toplayabilmesine sebep olmuştur. Modern devletin özellikleri daha çok ulusallık bağlamında oluşturulmuştur. Vatan birliğinin yanında, dil, din, kültür ve gelenek birliği ulus- devletin dayanmış olduğu temel kavramlardır. Bunların dışında ise modern ulus-devletin en önemli özelliği merkezlilik olgusudur. Tek merkezli yani merkezi bir örgütlenmenin varlığı bütünleşmenin ve denetimin sağlanması için en önemli etmendir. Diğer bir özelliği ise anayasal bir dayanağının olmasıdır. Anayasa ile yürürlükte olan siyasetin ve düzenin sınırları çizilmiş ve hukuki altyapısı ile ortak bağlayıcı bir yasa etrafında toplanmıştır. Birbirine kültürel anlamda benzeyen

bireylerden oluşan ulus-devletler modernitenin getirdiği açılımın siyasal boyutunu temsil eden kültürel olarak türdeş kitle devletlerini temsil etmektedir. Devlet-birey ilişkisi vatandaşlık bağıyla örülmüş ve sadakatin varlığı ulus üstü bir yapıya taşınmıştır (Keyman, Sarıbay, 1998: 13).

21. yüzyılda tüm dünya ekonomik, siyasal ve sosyal olarak büyük bir dönüşüme sahne olmuştur. Söz konusu dönüşüm küreselleşme ile tanımlanmaktadır. Bu kavram devlet ağırlıklı uluslar arası ilişkilerden siyasal aktörlerin çoğullaştığı global ilişkilere geçişi; sermayenin artık ulus tabanında değil küresel tabanda yayılması, ekonomik mekanizmaların değişmesi sonucunda karşılıklı bağımlılığın artması ile birlikte devletlerin küresel ekonomik sistemi ve yapıları analiz ederek hareket etmeleri, iletişim ve bilişim teknolojileriyle dünyanın bir "global köy" e dönüşmesi ile toplumsal ilişkilerin ve kimliklerinde küreselleşmesi yani bütün dünyaya entegre olması ile değişimi açıklamaktadır (Keyman, 2000: 17).

212

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

1.4. Post- Modern Kimlik

Post-modernizm aydınlanma düşüncesinin tartışılması, irdelenmesi ve soruşturması ve hatta bu düşüncelerin reddedilmesini içeren bir modernite eleştirisi olarak görülebilir. Rönesans ile kültürel dönüşüm, reform ile dinin toplumsal anlamda yozlaşma olarak algılanması durumu ve laiklik algısının topluma yerleşmesi, sanayi devriminin bilimsel gelişmeleri ile üretim-tüketim araçlarının değişmesi ve toplumsal yaşamın evrilmesinin ideolojik sonuçları, bütün bunlar modern dünya inşasına yön veren gelişmelerdi. Diğer taraftan bakıldığında, modernite ile insanlar belirli düşünce ve eylem biçimlerine mahkûm edilmişlerdir (Sim, 2006: 9). Bu manada bazı düşünürler bu baskıdan dolayı post-modern kavramı ile doğa bilimlerinin somutlaştırıldığı araçsal ve indirgeyici akıl, kimlik, nesnellik ve evrensel ilerleme fikrinden kuşku duymuşlardır (Eagleton, 2011: 9).

Post-modernizm kavramını açıklayan birbirinden farklı birçok yaklaşım bulunmaktadır. Kimi düşünürler, "post" ekinin yeni bir aşamaya geçişi temsil ettiği yani modernite paradigmasının kayarak yeni bir paradigma olan post-modernite kavramına geçmesi ve önceki paradigmanın işlevini yitirmesi durumu ile açıklanmaktadır (Arı,

2018: 62). Bazı teorisyenler ise modernliğin diğer bir yüzünü oluşturduğunu söylemektedir. Örneğin, Habermas’a göre “Modernlik tamamlanmamış bir projedir.” demiştir. Habermas, postmodernizmi açıklayan unsurlar hâlihazırda modernizm içinde zaten vardır, dolayısıyla post-modernizmi, modernizmde olduğu gibi, bir dönemi kapatıp yeni bir dönemi başlatan bir süreç olarak düşünmek doğru değildir, post-modernizm ancak bir modernizm eleştirisi, modernliğin sorgulanması olarak düşünülebilir (Aslan & Yılmaz, 2001: 98-99).

Post-modernizmin ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili net bir şey söylenirse de başlangıç noktası olarak 2. Dünya savaşı sonrası dönem alınabilir çünkü o dönemde aydınlanma çağı felsefesinin çizdiği modern paradigma sarılmış ve modern bilimde teori ve toplumsal gerçeklik arasında ki uyumsuzlukların çoğalması post-modernizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Aslan & Yılmaz, 2001: 100). 1950’li yılların son zamanlarından itibaren kapitalist kültürün tüm alanlarında ortaya çıkan yönelimleri kapsayan bir üst başlık olarak kullanılmasında François Lyotard’ın 1979 yılında yazdığı “Post-modern durum” isimli kitabı etkili olmuştur. A. Giddens’a göre post-modernizm modernliğin önüne geçmiş değildir ve dolayısıyla post-modernizm kavramı da endüstri sonrası toplumla da edebiyat ve sanatta ki subjektifleşme akımlarına işaret etmektedir (Möngü, 2013: 29).

Post-modern dönemde hareketlilik, yer değiştirme, en gözde değer haline gelmiştir. Bunun yanında, büyük kalıp anlatıları reddeder, yerel olana dönüş söz konusudur ve teori yerini kurguya bırakmıştır. Gerçekler karmaşıktır, bütünlük belirtmez ve uyumlu değildir yani; tek bir gerçek yoktur ve gerçekler çoğulluklarla örülür. Bilgi kaynaklarında ve dildeki anlamlarda çoğulculuğun ve parçalanmanın kabulü esastır. Farklılığın ve çeşitliliğin vurgulanıp benimsenmesi; doğruluk ve gerçeklik anlayışlarının tartışılmasına olanak sağlamıştır. Tarih, özne ve yazar devre dışı bırakılır. Mutlak değerler ve tek bir doğru yoktur, nesnellik yoktur. Yaşam ve sanat, seçkin ve popüler olan arasında ayrım yoktur. Her nesne bir sanat eseri sayılır, her insan ise sanatçıdır (Çağlar, 2008: 369-386). Bu açıdan, kimlik kavramı da post-modern öğretilerde farklı bir algılayış ile kendini bulmuştur. Örneğin geleneksel dönemde kimlik ait olunan aile, kan ve soy gibi gruplarla özdeşleşmişken, modernizm ile birlikte birey üstü bir milli benlik çerçevesinde tanımlanmış ulusun bir parçası haline gelmiştir. Post-modern toplumda ise kimlik çoklu, yorumsamacı ve hareketli bir

yapıya dönüşmüştür. Bu bağlamda kimlik, sosyo-psikolojik anlamda bireyin kendisinin ne ve nerede olduğunu açıklaması ve tanımlamasıdır (Guibernau 1997: 126-127). İnsanların bazılarıyla uyum içinde ortak yönlere, bazılarından ise farklılaşan niteliklerine işaret eden bir aitlik sorunsalı olan kimlik, bireyin kişisel konumunu belirginleştirir ve bireyselliğine sabit bir zemin kazandırır (Weeks 1998: 85). Post-modern dönemin en önemli özelliği ise yerel kimliklerin ulusal kimliklerin önüne geçmiş olmasıdır. Modern dönemle gruba yabancılaşan özne, post-modern dönemle giderek parçalanmış ve birçok kültürden etkilenecek çoğulcu bir yapıya bürünmüştür. Akli metalaştıran modernite düşüncesi, arzu ve istekleri yaşam amacının ortasına koyan hedonist bir bakış açısıyla post-modernist kimliğe dönüşmüştür (Yazıcı, 2013: 7).

Küreselleşmenin post-modernist kimliğin oluşumuna ciddi etkisi bulunmaktadır. Yaygınlaşan internet, televizyon, telekomünikasyon gibi iletişim noktasında sınırsızlığın ve ulaşılabilirliğin giderek toplumların içine enjekte edilmesi bilgi aktarımını kolaylaştırmış, dünyanın farklı kültürleri birbirleriyle etkileşim haline geçmiş çoğulculuğun dünya geneline yayılmasına neden olmuştur (Bıçkı, 2001: 12).

Modern kimliğin oluşumunda kullanılan sanayileşme, kentleşme, modern özne, evrensel ahlak anlayışı, faydacılık gibi yapılara karşı çıkarak, dünya nesnelere değil bizim ona yüklediğimiz anlamlar post-modern kimliği oluşturur. Bu kimlik tasavvurunda zaman ve mekân birbirinden ayrılmış insanların zaman kavramına ve mekân aidiyetine dair düşünceleri önemini kaybetmiştir.

Toplumdan dışlanmış, yabancılaştırılmış modern dönemin mahsulü marjinal grupların haklarını, kültürünü ve kimliklerini savunan post-modernist öğretisi toplumsal hareketleri destekleyerek sivil toplum oluşumuna katkıda bulunmuştur. Birey, sadece devletin şemsiyesi altında araçsallaşmadan özgür bir iradeyle düşüncesini dile getirerek eleştiri kültürünü topluma naksettirmiştir, bulunduğu ortamda sadece birey olarak var olur, bu yüzden özgürlük, farklılık ve hoşgörü post-modern bireyin temel varyasyonlarından olmuştur (Karaduman, 2010: 2289). Çoklu kodlanmış kimlikler; kimliğin yapaylığını, kimliğin verili bir şey olmadığını aslında bir seçim ve davranış meselesi olduğuna odaklanmıştır. Post-modern kimlikler adeta bir tiyatro oyunu gibi sahnede tasarlanır ve bireyin nasıl "ben"i ve "öteki" yi

kurgulaması ile alakalı bir yöntem oluşturur (Kellner 2001: 205). Bu tür bir kimlik anlayışına göre insan her zaman kendi hayatını değiştirebilir, kendi kimliğinin yeniden kurabilir ve yorumlayabilir. İnsan kendi seçimleri doğrultusunda kendini değiştirmede ve kendini üretmede özgürdür (Kellner 2001: 208). Boudrillard, post-modern kimlik için “ötekiliği” ve “farklılıkları” ılımlı bir biçimde yönetilen ötekinin kendi ötekiliği içinde kabulünü iddia eden toplum ütopyasının öznesidir demiştir (Baudrillard, 2002: 132).

Post-modern teorisyenlere göre insan sürekli bir oluşum içerisinde her edim insanın öznelliğini kurar ve yapılandırır. Çevre etkisi ve kendi yorumu karışarak bir “ben” oluşumunu ortaya çıkarır. Bu oluşum algılarını, duygularını, değerlerini tanımlayarak özgür bir irade biçimini oluşturur. Modern toplumda bu oluşan karaktere “kişi” denilirken, post-modern anlayışta ise bu karaktere “özne” sözcüğü kullanılmaktadır (Doltaş, 2003). Dolayısıyla, post-modern teoriler çağdışı ve akli meta olarak kullanan hümanist algının sabit ve değişmeme durumuna karşı gelerek kimliğin geleneksel kavramlarını kökten değiştirmeye çalışmışlardır (Korostelina, 2007: 15). Levi-strauss’a göre özne homojen ve kendi kendini denetleyebilir olmaktan uzaktır, özne varlığının bile farkında olmadığı bir yapı tarafından oluşturulur. Aslında özne o yapının bir nesnesi konumuna gelebilir, böylelikle özne hem kendisinin öznesi hem de kendisinin nesnesi haline gelebilir (Carpentier, 2005:199-200). Foucault’a göre, kimliğin hammaddeyi söylemler içinde oluşmaktadır, daha sonra özne aklının yorumsamacı yansımalarıyla söylemleri süzgecinden geçirip içselleştirdikten sonra süreç içerisinde bir kimlik duygusu olarak benimser. Bireyin çok katmanlı kimlikleri içselleştirdiğini ortaya atan Foucault, sınıf, etnik köken, ırk, cinsellik gibi farklı kimliklerin birbiriyle etkileşimi olduğunu ileri sürer, bu kimlikler ise dil aracılığıyla oluşturulan bir söylem çatısı altında kendini konumlandırır.

Sonuç olarak, modernitenin tek ve kesin bilgi anlayışı bireyi toplumda bir ulus adı altında kimlikleştirir. Bu kimlik korumacı ve değer odaklı edimlerle toplumun içinde arayışta olan bireyi şekillendirir. Milli kimlik ve etnik kimlik algısı ile birey ulusa ait değerler ile örülür ve ulus-dışını “öteki” haline getirerek saldırgan ve tutucu özellikler gösterir. Post-modernitede ise özne dünyanın kolaycı öğrenim döneminde diğer kimlikleri tanır ve özümsemek istediklerini içselleştirerek “kendini” kimliğini oluşturur. “Öteki” ye karşı her zaman

saygılıdır, çünkü değişken bir yapısı olduğundan o “öteki” süreç içerisinde kendi “ben” inde var olabilir. Bu yüzden, post modern kimlik algısı hem evrensel ahlak ve bilgi değerlerine hem de ulusun sınırları içerisinde ki iktidarın oluşturduğu basmakalıp ve üstten inme şekilde bir hegemonik söyleme karşı yerellik ve bireysellik içinde kendini tanımlar.

2. KONTRÜKTİVİZM VE KİMLİK

Uluslararası ilişkiler disiplini birinci dünya savaşını takip eden yıllarda dünyada savaşı engellemek ve barışı tesis etmek için ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu anlamda teorik altyapısını birtakım sorularla şekillendirmiştir; Dünyada savaşlar nasıl önlenbilir? Devletlerin birbirleri arasındaki ilişkileri nasıl inşa edilir? Uluslararası siyasette düzen nasıl sağlanabilir? Bu sorularla barışın ve düzenin sağlanması için bir sorgulama ortamı oluşturulmuştur. Uluslararası ilişkiler çalışmaları ise bu sorgulamaların ışığında belli faktörleri ve yöntemleri kullanarak uluslararası barış ve düzenin oluşumu için bir cevap aramaya çalışmıştır.

Uluslararası ilişkiler disiplini yirminci yüzyılın başından günümüze kadar tarihi etmenleri, sosyolojik analizleri ve uluslararası siyaseti incelerken (Karacasulu 2013: 109) bu alandaki teorik yaklaşımların çokluğu nedeniyle nicel ve nitel anlamda “zengin” bir görünüme sahip olmuştur (Kaya, 2008: 1), bu yüzden farklı yaklaşımların arasındaki bu tartışmalar sistematik bir şekilde analiz edilmesi için gruplandırılarak sunulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler disiplininin oluşumunda ve gelişiminde dört büyük tartışma alanı gündeme gelmiştir. İlk büyük tartışma idealizm ve realizm arasında olmuştur. İkinci büyük tartışma 1950’li ve 1960’lı yıllarda gelenekselciler ile davranışsalcılar arasındaki metodolojik farklılıklar ile ilgili olmuştur. 1970’lerdeki üçüncü büyük yeni liberalizm (neo-liberalizm) yeni realizm (neo-realizm) yaklaşımlar arasında meydana gelmiştir. Son tartışma olarak gösterilen pozitivism ve post-pozitivism tartışmaları ise 1980 yılından günümüze kadar daha çok sübjektif ve objektif ontoloji ayırımından kaynağını almaktadır, yani pozitivist teoriler; realizm, liberalizm, neo-realizm ve neo-liberalizm olarak objektif bir ontoloji temelinde değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan ise post-pozitivist olarak nitelenen öznel bakış açılarının da dahil edildiği sübjektif ontoloji çerçevesinde bu teoriler tanımlanmıştır. Epistemolojik açıdan ise pozitivist teoriler bilgiyi bilimsel olarak açıklarken post-pozitivist teoriler bilgiyi anlamlandırarak/yorumlayarak açıklamaktadır. Alternatif paradigmalara olan ilginin en temel özelliği genel olarak ontolojik, epistemolojik ve metodolojik soruları bünyesinde barındırmasıdır ve sınıflandırmayı bu sorular üzerinden yapmasıdır (Cox, 1987). Hoffman (1977) Uluslararası ilişkiler çalışmalarını bir “Amerikan sosyal bilimi olarak nitelemiştir”. Daha sonrasında, Waever’e göre (1998) Uluslararası ilişkiler disiplininin teorik gelişmesinde Amerikan hegemonyası dikkati çekmektedir. Fakat; Amerika uluslararası ilişkiler teorilerinde epistemolojik olarak daha çok rasyonel bakış açısına ağırlık vermiştir (Smith, 2002: 68). Evrensel ortak akıl ve kabul düşüncesinin kırıldığı dönemde eleştirel teoriler başta Avrupa’da olmak üzere bütün dünyada ortak rasyonel kabule karşı eleştiri ve yorumsamacı kültür benimsenmiştir. Bu minvalde son dönemde rasyonel bakış açısı ve onun etkisindeki ampirik çalışmalar yerini alternatif, reflektivist, yorumsamacı, düşünümsel, sübjektif ve bunların üst çatısını oluşturan post-pozitivist paradigmalara bırakmıştır.

Uluslararası ilişkilerde farklı düşünmeyi ve öznel yorumlara yönlendiren hâkim-meta teorilerin karşısında olan bu oluşum; konstrüktivizm, eleştirel teori, post-modernizm ya da post yapısalcılık, feminist yaklaşımlar, yeni güvenlikleştirme yaklaşımları gibi varsayımları içerisinde barındırır. Bu bağlamda hâkim katı paradigmayı dış politika karar verme mekanizmasında kimlik ve kültür gibi sosyal unsurlarında hesaba katılmasını hatta son dönemde daha fazla etkisinin olduğunu iddia eden konstrüktivizm, yeni bir anlayış ortaya koyarak kendini hem rasyonel hem de düşünümsel bir bakış açısına sahip olması nedeniyle uluslararası ilişkiler teorilerinde bir köprü olarak tanımlamayı tercih etmiştir (Arı, 2018: 501).

Konstrüktivizm, uluslararası ilişkiler teorilerinin en yeni ana akım teorilerinden biridir. Ana-esas teorilerinden biridir denmesinin arkasında yatan neden orta yol bir teori olmasından gelmektedir. Konstrüktivizm yaklaşımının epistemolojik olarak rasyonalizmin etkisinde dünya siyasetini kapsayan her şeyi konu edinmiş uluslararası yapıya odaklanmıştır. Diğer taraftan, medyanın da etkisinin artmasıyla ontolojik olarak reflektivist bir özellik

göstermiştir, yani varlık oluşumunun kaynağı kültür ve kimlik gibi sosyal olgular olmasına rağmen uluslararası politikanın somut sonuçlarını da göz ardı etmeyerek orta yol analiz yöntemi benimsemiştir (Steans, Pettiford, Diez, El-Anis, 2010: 196).

Konstrüktivizmin öneminin artmasının en büyük nedeni Soğuk savaş sonrası gelişmelerin ve küresel düzenin değişmesiyle neoliberal ve neorealist anlamdaki rasyonalist teoriler tarafından öngörülemezliği ve açıklanamamasıdır. Uluslararası sosyal yapıların artması, insan haklarının devletler temelinde ön plana çıkması, bölgesel ve küresel devlet içi mekanizmaların değişmesi, kültürün ve kimliğin devletin bir dış politika aracı olarak kullanılmaya başlanması, anarşinin tekrar gündeme gelmesi ve var olan teorilerin anarşiyi engelleyememesi durumu sosyal yapıları öne çıkarmış ve konstrüktivizm anlayışını gündeme getirmiştir.

Konstrüktivizm “post” hareketin pozitivistlere meydan okuması noktasında sosyal ilişkileri anlamlı kılmaya çalışan fakat post yapısalcılığın ve post-modernizmin radikal bireyci, var olanı yıkan yaklaşımları ve aşırılıklarını reddetmektedir (Kubalkova, 1998: 20).

Konstrüktivizm’in en belirgin özelliği, aktörlerin kimlik ve çıkarlarının toplumsal olarak inşa edildiğini ve bunlarında çıkarları ve dış politikayı belirlediğini varsaymasıdır (Arı, 2018: 501). Konstrüktivistler dünya politikasının yeniden şekillenmesinde önemli rol oynayan temel normatif ve kurumsal değişiklikleri anlama noktasında yol göstericidir. Konstrüktivist yaklaşım dünya politikasında etkili ve belirleyici olan maddi olmayan faktörlere ve bunların bu değişimdeki rolüne vurgu yapmasıyla alanı zenginleşmiştir (Arı, 2018:503). Yapıyı sosyal açıdan tanımlayan konstrüktivistler, uluslararası politikanın temel de ortak anlam, fikir ve normlar tarafından şekillendirdiğini savunmaktadır. Bu özneler arası faktörler devletlerin kimliklerini etkileyerek, kendi çıkarlarını tanımlamalarına yardımcı olur. Çıkarlar tanımlandıktan sonra da devletler bu çıkarlarını gerçekleştirecek politikalar oluşturur ve davranışlarını ona düzenler (Brysk, 2002: 268).

Konstrüktivizm’e göre, normlar/kurallar olarak tanımlanabilecek olan ve devletlerin çevresel yapısını ifade eden kültürel ve kurumsal unsurlar, devletlerin çıkarlarını, politikalarını ve kimliğini etkilemektedir. Devletlerin kimliği aynı zamanda devletler arası

normatif yapıları, rejimleri ve güvenlik topluluklarını etkilemektedir. Devletlerin politikaları ve uluslararası kültürel ve kurumsal yapıları birbirini karşılıklı olarak üretmekte ve etkilemektedir (Wendt, 1995). Konstrüktivist yaklaşım uluslararası politikanın temelde devlet davranışları sonucu belirlendiğini, devletlerin rasyonel aktörler olarak görülebileceğini, devletlerin sistemdeki temel amacının hayatta kalmak olduğunu, devletlerin birbirlerinin niyetlerinden tam olarak emin olamayacaklarını ve sistemin anarşik olduğunu savunmaktadır (Schonberg, 2009: 8). Konstrüktivistler, uluslararası sistemin hem maddi hem de kültürel öğeler içerdiğini belirterek, kültürel yapıların maddi yapılara nazaran önceliğe sahip olduğunu çünkü aktörlerin ve nesnelerin onlar için taşıdığı anlama göre hareket ettiğini ve bu anlamların da sosyal olarak inşa edildiğini savunmaktadır (Wendt, 1999: 50).

Bu manada dost olarak ifade edilen yani kültürü, etniği, geleneği, dini ve dili benzeşen devletler kimliksel formlarını maddi kapasite edinimlerinden önde tutarak birbirini destekleyici ya da birbiri çıkarını koruyucu kazan-kazan niteliğinde politika izlerler. Fakat devletler sadece ulusal ve uluslararası politikalarda maddi çıkarları gözetmeyip kültürel formlara göre dış politika kararları almazlar aynı zamanda güvenlik ve ekonomi unsurunu her zaman ön planda tutarlar. Bu yüzden güvenlikleri ve ekonomilerinin negatif olarak etkilendiği bir siyaset tarzından kaçınacakları için kimlik faktörü arka planda kalabilir fakat bu durum genellikle kısa süreli olur, çünkü kimlik siyaseti ile devletler birbirlerine güvenebilecekleri bir alan oluştururlar, bu alan diğer devletlere karşı bir kalkan görevi görmektedir. Düşman devletin maddi kapasiteleri az bile olsa kendisinin ciddi olarak tehdit altında olduğunu varsayar ve ona göre dış politikasını şekillendirir, aynı zamanda düşman devlete karşı çıkarlarını gözeterek ona karşı bir sıfır toplamlı oyun stratejisi izler. Güvenlik anlamında en üst nitelikte mekanizmalarını kurarak kendini korumaya alır. Bu durumda, düşman devletlerin çıkarları doğrultusunda kısa süreli anlaşmalar ve ortak yapılarda bulunur, fakat her iki devlette uluslararası sistemdeki kimliksel konumlandırmalarındaki farklılıklardan dolayı uzun süreli iki karşıt devlet olarak sistemde etkinliğini sürdürür.

Dolayısıyla, özneler arası kimlik tanımlamaları, uluslararası politikanın anlaşılmasında öncelikli bir yere sahip olmaktadır (Schonberg, 2009: 9). Bu tanımlamalar, uluslararası toplumsal ve

kültürel çevrenin sadece politikalarını ve davranışlarını belirleyen faktörler olmakla kalmayıp, devletlerin niteliklerini ve sistemdeki konumlarını da belirlediğini varsaymaktadır. Normlar, kurumlar ve diğer içsel ve uluslararası kültürel özellikler devletlerin güvenlik çıkarlarını etkilemektedir (Katzenstein, 2002: 33-78).

Uluslararası aktörlerin tamamen kendi başına bağımsız hareket edebilen otonom birimler olmayıp tercihlerini diğerleriyle etkileşim sürecinde geliştirdiklerini ve her birinin kendine özgü tarihsel, kültürel ve siyasal bir kontekst içinde hareket ettiklerini vurguladılar. Yani uluslararası ilişkilerin tamamen kendi başına hareket eden birbirinden bağımsız birimlere sahip olmadığını bireylerin ve devletlerin eylemlerinin bir yansımasından daha ziyade toplumsal inşa süreci olduğunu savunurlar (Arı,2018: 505). Sosyal bir aktör olarak devletler, kurallar, kurumlar ve normlar ile kimlik oluşturmaya ve onu ifade etmeye ihtiyaç duyan yapılardır. Bu anlamda ulusal kimlikler ile ulusal çıkarlar arasında güçlü bir bağ vardır. Ulusal kimliğin kendisi de sabit değildir ve hem uluslararası hem ülke içindeki dinamiklerle şekillenmekte ve değişmektedir. Ulusal kimlikteki tüm değişimler ulusal çıkarlara da etki etmekte süreç içerisinde çıkarların uyumunu değişen kimliksel varyasyonlara göre tasarlamaktadır (Wendt, 1994: 77-94). Bundan dolayı devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını analiz etmek için sadece ulusal çıkarlarına bakmak eksik kalacaktır, aynı zamanda ulusal kimliğinin nasıl şekillendiğine ve değişimine de bakmak gerekmektedir (Shain, Barth, 2004: 458.). Wendt'e göre uluslararası ilişkiler ve anarşik sistem verili ve sabit bir yapı değildir, aksine sosyal bir kurgudur. Uluslararası aktörler, sistemde kendilerine kimlikler ve roller edinirler. Bu kimlikler devletlerin amaçlarını, kararlarını, eylemlerini ve çıkarlarını etkilemektedir (Wendt,1994: 384-96).

Kimlikler, aktörlerin taşıdıkları niteliklerle ve toplumsal çevreleriyle etkileşimi sonucunda elde ettikleri sosyal olgularla beraber oluşan sentezin sonucudur. Kimlikler inşası içeride ve dışarıda var olan söylemsel pratiklerin bir arada geliştiği süreci oluşturur. Bu söylemsel pratikler ile olaylara, kişilere, politikalara ve devletlere anlamlar yüklenmektedir (Doty, 1996: 127). Aynı zamanda konstrüktivizme göre, İktidar kavramı kimlikleri, çıkarları ve devlet pratiklerini kuran ortak anlamları belirleyen otorite anlamına geldiğinden ulusal kimliği şekillendiren toplumsal güçler bu kimlik üzerinde de otorite edinmektedir (Adler, 1997: 336). Wendt, sosyal yapıyı oluşturan ve

sistemdeki çoğu aktörün paylaştığı fikirleri, ortaklaşa sahip olunan bilgi olarak tanımlamaktadır. Bilgi bir aktörün doğru olarak algıladığı inançlardan oluşmaktadır, konstrüktivistler bu inançların sosyal olarak inşa edildiğini savunmaktadırlar. Bir aktör diğerleri ile etkileşime geçtiği anda özel olarak sahip olduğu bilgi, farklı bölgelere yayılarak sosyal yapının oluşumuna sebep olmaktadır. Konstrüktivizmde yapı, kapasitelerin dağılımı (maddi yapı) olarak değil bilginin/inançların dağılımı (sosyal yapı) olarak tanımlanmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2013: 131).

Konstrüktivizm, ontolojik ve epistemolojik yaklaşımlara göre belli başlı kategorilere ayrılmaktadır. Reus- Smit'e göre epistemolojik yaklaşımlar iki grup olarak tanımlanabilir: Yorumlayıcı ve pozitivist konstrüktivistler (Reus- Smith, 2008: 495-596). Hopf, konstrüktivistleri klasik ve eleştirel olarak ikiye ayırır: Klasik konstrüktivistler kimliklere, kurallara ve normlara vurgu yaparken eleştirel konstrüktivistler daha çok söylem ve güç üzerinde durmaktadır (Hopf, 1998: 171-200).

Ruggie ise konstrüktivist yaklaşımları üçe ayırır. Bunlardan ilki, pragmatizmle benzerliği bulunan neo-klasik konstrüktivizmdir. Neo-klasik konstrüktivizm süjeler-arası anlamları açıklama ve konuşma faaliyetlerini analiz etme çabasıdır. Kratochwill, Onuf, Adler ve Katzenstein gibi konstrüktivist yazarlar bu kategoride yer alır (Ruggie, 1998: 106). Klasik konstrüktivistler sosyal ontolojiye bağlı kalsa da pozitivist epistemolojiye dayanır. İkinci grup ise post-modernist/eleştirel konstrüktivistlerdir. Entelektüel kökleri Nietzsche, Foucault, Derrida gibi isimlere dayanan bu akımın günümüz temsilcileri Ahley, Campbell ve Walker'dır. Eleştirel konstrüktivizm, söylemsel ve dilsel yöntemleri vurgulayarak, sosyal aktörlerin dili nasıl kullandıklarını analiz etmişlerdir. Üçüncü kategori ise bu iki akımın arasında yer almaktadır. Alaxander Wendt'in temsilcisi olduğu bu akımın adı sistemsel konstrüktivizmdir. Bu yaklaşımın en ayırt edici yanı, bilimsel realizmin felsefi doktrinine yakın oluşudur. Wendt'de devletin kimliğinin, çıkarlarını ve eylemlerini belirlediğini varsayar. Fakat devletin toplumsal ve kolektif kimliği arasında ayırım yapmaktadır. İlki statüsüne, rolüne ve uluslararası toplumun ona atfettiği kişiliğine işaret emektedir. İkincisi ise devleti tanımlayan insani, maddi, ideolojik ve kültürel faktörlere yani içsel kimliğe işaret etmektedir.

Devletin kolektif kimliği yapısal çerçevenin, sistemsel süreçlerin ve stratejik pratiklerin devletin kimliğini nasıl oluşturarak diğerlerinden farklılaştırdığına odaklanmaktadır. Devletlerin toplumsal kimlikleri de uluslararası toplumun normatif yapıları tarafından belirlenmektedir ve söz konusu bu yapılar da devletlerin eylemlerinin sonuçları olarak görülmektedir (Arı, 2018: 520).

Zehfuss'a göre konstrüktivizmin kavramsal ve teorik gelişiminde etkili olan üç teorisyenden söz edebiliriz. Bunlardan ilki "World Of Our Making", (1989) eseriyle sosyal teorinin ilk adımlarını atan Nicholas Onuf'tur. Uluslararası hukuk ile uluslararası ilişkileri aynı alanda buluşturan Onuf, sosyal kuralların ve normların toplumu inşa edici ve düzenleyici rolünden bahsetmektedir. Bu kurallar ve normlar bizim "neyi yapıp", "neyi yapmamamız" gerektiğini bize öğreterek toplumsal düzenin sağlanmasında bir yol göstericidir. Rasyonalist teoriler "olanı" ortaya koyarken sosyal etkiyi devre dışı bırakır fakat Konstrüktivizm "olması gerekeni" ortaya koyduğu için belli bir sosyal kural bütünlüğüne ihtiyaç duymaktadır (Zehfuss, 204: 18-20).

Onuf'a göre uluslararası ilişkiler siyasi bir karaktere sahiptir ve bu karakter sosyal bir teori ile oluşturulabilir. Bu sosyal ve siyasi karakter bizi insan yapan ve nasıl bir içerikle "biz" olduğumuzu belirleyen aynı zamanda öteki'yi de belirleyen ve inşa eden bir yapıdır. Edim ve söylemlerimiz ise bizim yaptığımız bu yapının/dünyanın hammaddeleridir. Onuf'a göre, Amil/ Aktör sadece ekonomi, askeri güç, uluslararası yapı gibi materyalist kavramlardan oluşturulmaz, burada aynı zamanda ontolojik bir indirgemecilik söz konusudur. Amil/ Aktör kimlikler, inançlar gibi sosyal unsurlarında hesaba katılarak oluşturulacağı bir yapıdır. Bir başka deyişle, Aktörler hem materyal hem de normatif elementleri içerisinde barındırır.

Onuf kuralların, kimliklerin ve normların kavramsallaşmasının söz edimine dayandığını varsayar. Onuf'a göre söz edimi, birini/birilerini harekete geçirecek konuşmaların bütünüdür". Bu nedenle dil/söylem sadece tanımlayıcı değil aynı zamanda uygulayıcı bir özelliğe sahiptir. Aktörler karşısında ki kişinin söyleme karşı verdiği cevabın niteliğine göre oluşturulur. Eğer aktörler söyleme karşı bir kabul ediş oluşturursa ve bunu sürekli devam ettirirse, bu durum artık kural ve normları oluşturur (Zehfuss, 2004: 20-22). Onuf aslında bir logoyu tarif etmektedir; söylemler aktörleri oluşturur, aktörlerin söylemleri kabul edışı ve uygulayışı normları ve kuralları oluşturur, normlar ve

kurallar toplumun kimliğini oluşturur, sonunda kimlikler dış politika karar merkezlerini oluşturur. Böylece devletlerin toplumsal inşa süreci kümülatif bir şekilde gerçekleşerek devletlerin dış politikasını etkiler ve devletler ise yapının anarşi durumunun olup olmayışına karar verir, yani devletler uluslararası yapının hem düzenleyici hem de kurucu unsurlarıdır.

Konstrüktivizmin bir diğer teorisyeni ise Friedrich Kratochwil’dir. Klasik konstrüktivizm’in öncüsü olarak sayılan Kratochwil, pozitivist bakış açısının önceden verilmiş koşullar üzerinden analiz ve hedeflerin tanımlanmasına karşı insan davranışını yönlendiren ve inşa eden dil ve normlar üzerinde durmaktadır. Onun analizi dil felsefesine, söylem edimine ve pratik felsefeye dayanmakla birlikte hukuksal normları da içerir. Normların bütün insan davranışlarını etkilediği fikri Wittgenstein’in oyunları metaforunu kullanarak oluşturulmuştur; kuralları ve normları analiz için başlangıç noktası olarak bu oyunları görür ve inşacı yaklaşıma dönüştürür. Kurallar ve normlar politik eylemin bir ürünüdür, onlar kararları ve davranışları şekillendirerek insanlara iletişim kuracakları bir ortam sağlar. Kurallar başarılı iletişime dayanan söylem edimleridir. Kratochwil’e göre, düzenleyici ve kurucu olmak üzere iki çeşit kural vardır; düzenleyici kurallar doğa bilimlerindeki gibi sosyal alanında kendi kurallarının olduğu kurallardır, ikincisi ise sosyal edimlerin kurucu olarak anlaşılması gerektiğini belirtmekte ve davranışların içeriden bakarak anlaşılacağını söylemektedir (Zehfuss, 2004: 18).

Konstrüktivizmin teorik altyapısını oluşturan üçüncü teorisyen ise Alexander Wendt’tir. Wendt, uluslararası siyasetin yürütülme biçiminin verili olmadığını ve aktörler tarafında oluşturulan bir yapı olduğunu savunur. Bu yaklaşım, çıkarlardan daha ziyade kimlik faktörü etrafında dönmektedir. “Benlik” ve “Çevre” kavramları etkileşimlerin şeklini belirler, aynı zamanda etkileşimler de “Benlik” ile “Çevre” nin oluşumunda ana unsurdur. Böylece sosyal gerçeklik oluşturulur. Bunun sonucunda ise mevcut uluslararası sistem tekrar şekillendirilebilir (Zehfuss, 2004: 12). Wendt, neo-realizm gibi devleti temel özne olarak kabul ederek uluslararası ilişkilerde yapısal bir teori oluşturmaya çalışmıştır. Fakat, Wendt, neorealizmin materyalist ve rasyonalist tutumlarından farklı olarak, materyal yapının toplumsal yapıdan ayrı incelenemeyeceğini söylemiştir. Aktörler sosyal olarak yapılandırıldığı için yapısal bir teori olarak görülmüştür. Wendt’in yapısalcı teorisi Anthony Giddens’in yapı

üzerine inşacı yaklaşımına dayanmaktadır (Zehfuss, 2004: 13). Yapısallaşma teorisine göre, aktör-yapı ilişkisine bakıldığında, aktif bir inşa süreci içinde toplumsal yapı bireyin eylemlerini etkilemektedir, aynı zamanda toplumsal yapı bireyler tarafından oluşturulmaktadır (Karacasulu, 2013: 114).

Wendt'e göre devletin kimliği, çıkarlarını ve bu bağlamda eylemlerini etkiler. Fakat devletin içsel kimliği ile sosyal kimliğini birbirinden ayırmıştır. Uluslararası sistemdeki devletlerarası sosyal etkileşime odaklanarak, devletin kimliğinin siyasi, kültür gibi sistemsel olmayan içsel faktörlerden etkilenebileceğini göz ardı etmiştir. O yüzden Wendt'in bu yaklaşımına "sistemsel kontrüktivizm" denmektedir. Öte yandan, "bütünselci konstrüktivizm" ise içsel faktörler ile uluslararası yapıyı bütünleştirmeye çalışır. Uluslararası değişimi analiz etmek için her iki faktörü de incelemek gerekmektedir (Karacasulu, 2013: 116).

Wendt, Neo-realizm'in tek bir anarşi mantığının devlet davranışlarının kaynağı konusunda yeterli bilgi vermediğini savunmaktadır. Aksine uluslararası sistemde genel kabul görmüş normlar ve farklı kültürler vardır, bunlar anarşi altında inşa edilmiş değerlerdir. Fakat bu demek değildir ki, Wendt için materyal unsurlar ve çıkarlar önemli değildir. Fakat tercih olarak sosyal faktörlerin sistemi daha fazla etkilediğini ve düzenlediğini savunur. O yüzden sadece tek anarşi mantığının dışında sosyal faktörleri de içeren üç tane anarşi kültüründen bahsetmektedir: Hobbezyen, Lockiyen ve Kantiyen. Bu üç kültür, devletlerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamada kullandıkları üç tür rolü belirtmektedir. Hobezyen anarşi anlayışı, bütün devletlere düşman bir bakış açısıyla oluşturulmuş mutlak güç edimine dayanır. Lockiyen anarşi kültüründe, devletler birbirlerine karşılıklı kabul edilen kurallar çerçevesinde bir rakip olarak bakarak uluslararası sistemi biçimlendirmeye çalışır. Son olarak, Kantiyen anarşi kültürü, kabul edilmiş normlardan oluşan herkesin birbirine dost olarak baktığı sistem topluluğudur. Bütün bu üç sosyal yapının üç tane elementi vardır; materyal kaynaklar, bilgi ve düşünce paylaşımı ve insan pratikleri (Viotti, Kauppi, 2012: 294-295).

Konstrüktivistlere göre kimlik, devletlerin çıkarlarının temelini oluşturmaktadır, bu anlayış konstrüktivist bakış açısının en önemli özelliğidir. Bu manada devlet kimliği devletin oluşturduğu normlar, kurallar ve söylem edimleriyle oluşturulur. Fakat burada sorulması

gereken soru devletler bu kimliği hangi süreçlerden geçerek ediniyorlar? Sistemsel konstrüktivistler bu noktada devletlerin sahip oldukları örgüt kimliği ve sosyal kimlikler arasında bir ayırım yapmaktadırlar. Örgütsel kimlik iç politikada kazanılan ve sistemsel teori içerisinde yeri olmayan bir kimlik durumudur. Sosyal kimlik ise bir aktörü sosyal bir obje olarak toplumun diğer aktörleri karşısında kendisine atfettiği anlamlar bütünü olarak tanımlamaktadır. Aktörler devlet örgütlenmesinin içinde bir kişisel kimliğe sahipken, toplumda sosyal ilişkiler sonucu oluşan kimlik ile çeşitli varyasyonlara sahiptir (Wendt, 1994: 385). Sistemsel konstrüktivizmin en önemli sorunu sistemsel etkileşimi oluştururken iç faktörleri görmezden gelmesidir. İç faktörlerin içerisinde bulunan öznel yargılar, fikirler, kültürler ve davranışlar devlet için bir anlam ifade ederken devlet adına hareket eden bireyler içinde bazı anlamlara karşılık gelmektedir. Devlet yöneticileri gerek demokratik yollarla gerekse monarşi ile devletin başına toplumsal kimlik örgüsünün sonucunda gelebilmişlerdir. Onlar devletiyle ve uluslararası yapıyla alakalı fikirlere sahiptirler ve bu fikirler iç siyasi ve kültürel ortamlarda üretilmiş anlamların bir ürünüdür. Dolayısıyla, aktörler daha etkileşime geçmeden önce kendi kimliklerini söylem, norm ve kurallarla inşa ederler. Daha sonra, devletlerin birbirleriyle ilk temas ettikleri anda büyük ölçüde bu kimlikler ve anlamlar daha çok devlet yöneticilerinin sahip olduğu kimliklerdir. Bu yüzden konstrüktivizmin örgütsel kimlik olarak gördüğü ve analizin dışında tuttuğu iç faktörler daha detaylı incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, rol teorisi ve devlet adamlarının sahip oldukları ulusal ve kültürel rol algıları kavramsal ve analitik şekilde değerlendirilmelidir.

3. ROL TEORİSİ ve KİMLİK

Kimlik analizi konstrüktivist yaklaşımın merkezinde bulunmasına rağmen, Alexander Wendt tarafından geliştirilen sistemsel konstrüktivizm, kimliğin en önemli boyutunu, yani kimlik oluşumunda etkili olan iç faktörleri analizin dışında tutmaktadır. Fakat Thomas Banchoff'un da belirttiği gibi, konstrüktivizmin ikna edici olması için hem devlet kimliğinin nasıl inşa edildiği hem de toplumsal/ ulusal kimliğin devletin dış politikasına yansımaları nasıldır bunun yanıtlarının olması gerekir (Bozadağlıoğlu, 2013: 137).

Rol teorisi 1920'li ve 1930'lu yıllar da ortaya çıkan ve temel konusu insanların davranış kalıplarını incelemek olan bir teoridir. Toplumda

oluşturulan rol algısı sosyal psikoloji, sosyoloji ve antropoloji bilimlerinde önemli bir yer tutmuştur. Rol teorisi dış politika analizinde ilk olarak Holsti tarafından 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Teorisyenlerin o dönemde devletlerin daha çok davranışsal örneklemelerini incelerken soğuk savaşın iki kutuplu yapısında sistemsel devlet şekilleri kategorize edilmiştir. Bu zamandan sonra rol teorisyenleri giderek etkisini artırarak bu sistemsel/tüzel devlet şekillerinin içerisindeki sosyal rollerinde karar alma mekanizmalarında etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneğin liderler, arabulucular, elitler/bürokratlar, muhalefetler gibi devlet mekanizmalarında sosyal olarak bir role ve davranışa sahip birimlerin inceleme alanı oluşmuştur (Harnich, 2011: 7). Dale Copeland'e göre "devletin içsel sosyalleşme süreci devlet kimliğini ve çıkarlarını, sistemsel etkileşimden bağımsız olarak değiştirebilir" (Banchoff, 1999: 268). Ulusal kimlik olarak adlandırabileceğimiz bu kimlik algısı ortaklaşa verilen toplumsal kararların bütünü olarak tanımlanabilir ve bu toplumsal normlar devleti yöneten yöneticilere yansıtılarak demokratik çoğunluk ve temsiliyet alaşımı ortaya çıkarır. Dış politika karar vericileri de dış politikayı oluştururken devlet kimliğinin hem iç hem de dış boyutunu dikkate almak zorundadır.

Ulusal kimlikler, siyasi sosyalleşmenin bir sonucu olarak kurumsallaşır ve bu kurumsallaşma süreci sonucunda bilişsel çatı içerisinde içselleştirilerek siyasi kültürün ve dış politikanın bir parçası haline gelir. Rol teorisinin konusu ise ulusal kimlikler ile uluslararası sistem arasında ihtiyaç duyulan bağın kurulmasıdır. Çünkü, roller "benlik" ile "değişim" faktörlerini içerisinde barındıran belli kimliklerle topluma dahil olan ve edindiği norm ve kuralları hem kendi içinde içselleştirip hem eklemeler yaparak değiştirebilen veya koruyabilen bir toplumsal edinimdir.

Ulusal kimlik, bir devletin ulusal çıkarlarını, davranışlarını, stratejilerini ve dolayısıyla da dış politika kararlarını şekillendiren bilişsel bir çatı oluşturmaktadır. İktidar söylemlerine bakıldığında sübjektif "biz" vurgusu o toplumun geleneklerine, kültürüne, kimliğine bir vurgu ve güç kaynağıdır. Bu manada söylemlerin dışavurumları dış politika yapım aşamasında karar alıcıların geçmişi, günümüzdeki karşılığı ve gelecek tasavvurları o dış politikaların nasıl olacağı noktasında etkili olmaktadır (Aggestem, 2004: 83).

Bireyler nasıl toplumda belli rollere sahip ve bir kimlik anlayışı içerisindeyse, devletlerde aynı şekilde rollere sahiptir ve kimliğini bu roller üzerinden tanımlamaktadır. Devletin rolleri ya iç faktörlerde ki sosyal olgulardan meydana gelir ya dış çevreden gelen etkiler sonucu oluşur ya da her ikinin karışımın oluşturduğu bir sentez şeklinde devletin karar alma mekanizmasını belirleyebilir. Alexander Wendt, “Social theory of International Relations” kitabında konstrüktivizmin içinde rol kavramına değinmektedir. Fakat, Wendt analizinde rol kavramını, aktör ve değerler gibi birim düzeyinde değil, yapısal bir olgu olarak sistem düzeyinde incelemiştir. Holsti’nin rol yaklaşımında, devletlerin sadece uluslararası sistemin yapısından kaynaklanan rol ve genellikle sahip olunan maddi kapasitelere uygun olarak tanımlanan (bölgesel güç, süper güç) roller dışında özellikle o devletin statüsünün iktidar rolüne göre (anti-emperyalist, inançlı, tarafsız, sosyalist) ideolojik, kültürel, geleneksel olarak kategorize edildiği görülmektedir (Bozdağlıoğlu, 2013: 142).

227

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Örneğin, 7 Kasım 1917 yılında Bolşevik devrimi ile Çarlık Rusya’sı yıkılmış ve yerine o toplum için çok farklı bir yönetim şekli olan komünizm rejimi kurulmuştur. Sovyetler Birliği o dönemde iç faktörlerin değişmesinden dolayı hem birim düzeyinde hem de sistem düzeyinde çok farklı bir kimliğe sahip olarak dış politika anlayışını değiştirerek uluslararası sistemde anti-emperyalist bir role bürünmüştür. Sovyetler Birliği’nin bu role bürünmesi ile birlikte eski otokratik sistemi yıkmak, emperyalist anlayıştan uzaklaşmak, işçi ve köylüleri temsil eden iktidarı kurmak, sosyalist ideoloji ile toprakları kolektif mülkiyete devredip eşit dağılım sağlanmak istenmiştir. Bu değişime bakıldığında sistemsel anlamda devletlerin Sovyetler birliğine bakış açıları bu ideolojik değişimle tamamen değişmiş ve ona göre dış politika anlayışı geliştirilmiştir. Bu minvalde değişen roller “benlik” kimliğini değiştirerek “öteki”nin tavrını veya davranışını da değiştirmektedir. Diğer taraftan, Sovyetler birliği bu değişimle, komünist hareketin bütün dünyaya yayılmasını istemiş kendi iç dinamiklerini örgütlemiş ve dış politikasında “devrim ihracı” politikasıyla merkezden çevreye doğru bir hareketle birçok devletin iç politikalarını ve karar alma mekanizmalarını etkileyerek rol unsurlarını değiştirmiştir.

Holsti bir devletin dış politikasının büyük ölçüde ulusal rol algularından etkilendiğini ve bu alguların dış politika seçimlerinde genel eğilimi yansıttığını belirtmektedir (Hoslti, 1970: 246).

Dolayısıyla, devletlerin dış politika seçimleri değişen rol algılarıyla değişebilir ve statüleri bu anlayışla şekillenebilir. Holsti karar vericilerin nasıl rollere sahip oldukları, toplumdaki rol karşılığı, devlet yönetimine etkisi ve uluslararası alanda nasıl bir konum belirlediği durumları incelenerek elde edilen verilerle birlikte devletin dış politika anlayışlarının değişimi ile ilgili analizlerinde tümevarımsal bir metodoloji benimsemiştir (Aggestam, 2004: 13).

Rol algıları, bir ulusun kültürel niteliklerinin bir ürünüdür ve karar vericiler de içinden çıktıkları kültürün kimliğiyle özdeşleşip kararlarını bu varsayımlar üzerine kurar ve uygularlar. Fakat, toplumun tümü karar vericilerin kültürleriyle özdeş bir kimliğe sahip olmayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, demokrasi ve otokrasi kavramlarının toplumsal karşılığıdır. Demokrasi ile yönetilen ülkeler de siyasal rejimler halkların onay ve kabulü ile sonuçlanır. Demokratik ülkelerde karar vericilerin seçilmesi çoğunluğun iradesi yoluyla olduğu için azınlığın kabulü söz konusudur. Yöneticiler seçildikleri kültüre göre devletin iç ve dış politikalarını yönlendirse bile azınlıkta kalan muhalefet yetkisine sahiptir fakat devlet politikalarına saygı duymak zorundadır.

Monarşi kültüründe ise, devlet yöneticileri kan yoluyla geçtiği ve otokrasi ile yönetildiği için devlet yöneticileri kültürü toplumun kültürünü ve kimliğini belirler, çünkü yöneticiler siyasi iradesini toplumdan değil kandan almıştır. Böylece topluma karşı duyarlı ve sorumluluk hisseden bir özellik göstermez. Toplumun kimliğini ve kültürünü benimseyerek dış politikasını yönlendirmez. O yüzden Monarşi ile yönetilen devletlerde sistemsal (dışsal) müdahaleler ve etkiler kimliği belirlemede daha çok etkilidir. Devletin karar alıcıları siyasi iradelerini topluma dayandırdıkça içsel kimlik ve kültür faktörleri devletin karar mekanizmalarında daha fazla etkili olacaktır. Dolayısıyla, dış politika karar alma sürecinde yer alan ve farklı kültürel geçmişe ve kimlik ya da rol algısına sahip bireylerin bir durum karşısında farklı davranışlar sergileyeceklerdir (Bozdağlıoğlu, 2003: 25). Bu durumda devletin içerisindeki rol algıları, dış politika davranışlarındaki farklılıkları açıklamada kullanılabilir önemli bir araç olmaktadır.

Dış politika analizinde kullanılan rol algısı metaforunun karar alma süreçlerinde tek belirleyici olarak algılanmamalıdır. Dış politika davranışlarının yürütülmesi sadece karar vericilerin rol algıları ile

sınırlı değildir. Devletler, uluslararası sistemden kaynaklanan rollere de sahip olabilirler. Holsti, bu durumu rol reçeteleri kavramı ile açıklamaktadır. Bu reçeteler, ulusal rollerin yapısal kaynağını oluşturmaktadır. Rol reçeteleri, sistemdeki diğer aktörlerin, bir aktöre yükledikleri rol olarak tanımlanabilir (Aggestam, 2004: 81-98). Uluslararası sistemde edindiği role göre devlet davranışları şekillenir ve edindiği role göre devletlerle bir ilişki kurarlar. Dış politika analizlerinde sıklıkla kullanılmaya başlayan rol reçeteleri, genellikle uluslararası kurumsal yapıların, üye ülkelerden bekledikleri roller ve bu rollere uygun davranışlar üzerine yoğunlaşmışlardır (Aggestam, 2004: 81-98). Devletler kurumsal yapıların içerisine dahil olarak edindiği roller içselleştirilerek devletin iç politika uygulamalarıyla topluma aktarılır. Zamanla, kurumların devletlere attıkları roller ve bu rollere uygun davranış kalıpları devletlerin dış politika davranışlarının bir parçası olurlar (Bozdağlığlu, 2013: 147). Bir devlet, "öteki" devletlerle etkileşimi sonucu da yeni roller oluşturabilir ve dış politikasını bu roller üzerinden kurgulayabilir. Yani, uluslararası sistemdeki sosyalleşme algısı sadece uluslararası kurumlarla sınırlı değildir. Devletler arası iş birliği neticesinde kurulan ilişkiler devletlerin arasındaki bilgi akışının dayanak noktasıdır.

Aktörler aynı anda birden fazla role sahiptirler, uygun ortama göre rol davranışları belirlenerek uygulanır, hangi rolün öne çıkacağı etkileşimin ortamına göre değişecektir, bu rollerin kaynağı dış politikada olan rol algıları olabileceği gibi, o aktörün sistem de sosyalleşmesi sonucu da edindiği rol reçeteleri olabilir. Bu minvalde iç politikadan gelen rol algılarıyla sistemsal rol reçeteleri birbirleriyle çatışabilir. Barnett bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. "devletin sistemdeki varlığı nadiren tehlike altındadır ancak hükümetlerin iç politikada ki varlıkları sürekli tehdit altındadır. Bu yüzden ülke içinde oluşturulan rol algılarının, rol reçetelerine nazaran önceliğe sahip olacağını söyleyebiliriz" (Barnett, 1993: 277).

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerde kimlik kavramı toplumların ulus olma bilinci ile ortaya çıkan ve uluslararası alanda devletlerin kendilerini tanımlamasıyla oluşan kimliksel ilişkiler bütünüdür. Kimlik, toplumların öz değerlerini veya sonradan kazanılan bakış açıların birlikte oluşturduğu tanımlama aracıdır. Bu tanımlayıcı yaklaşım, tarih, gelenek, kültür, din ve etnik kavramlarından beslenir. Böylece,

kimliksel tercihler uluslararası sistem için devletlerin davranışlarını belirleyen önemli faktörler olarak uluslararası ilişkiler disiplinde yerini almıştır. Nitekim ulusal ve etnik kimlik kavramları bir ulusu tek bir çatı etrafında toplayan birleştirici unsurlardır. Devlet ise toplumdan aldığı kimlik unsurlarını devlet sistemine yerleştirerek uluslararası sistemde bir yer edinme çabasına girer. Uluslararası toplum ise devletlerin kimlik değerlerine ve tanımlamalarına göre davranır ve ilişki düzeyi belirler. Bu yüzden, uluslararası sistemi devletler inşa eder, devletleri ise birey ve grup kimlikleri inşa eder.

230

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Geleneksel kimlik, yani toplumun modern öncesi dönemin şartlarına göre düzenlenmiş basmakalıp tarzda bir öğreti, töre ve yaşam tarzı anlayışından toplumda birliğin ve iş bölümünün olduğu iletişimsel bir modern kimlik algısına geçilmiştir. Daha sonra küreselleşme ile aslında Uluslararası ilişkiler disiplinde de ana akım ve eleştirel akım olarak ikiye ayrılmasını sağlayan post-modern anlayış gerçekleşmiştir. Bu post-modern anlayış uluslararası ilişkilerdeki kimlik algılarını da tamamen değiştirmiştir. Post-modern düşünürler post-modern kimlik kavramı ile doğa bilimlerinin somutlaştırıldığı araçsal ve indirgeyici akıl, nesnellik ve evrensel ilerleme fikrinden kuşku duymuşlardır ve gerçekler karmaşıktır, bütünlük belirtmez ve uyumlu değildir yani tek bir gerçek yoktur ve gerçekler çoğulluklarla örülür. Bilgi kaynaklarında ve dildeki anlamlarda çoğulculuğun ve parçalanmanın kabulü esastır. Farklılığın ve çeşitliliğin vurgulanıp benimsenmesi; doğruluk ve gerçeklik anlayışlarının tartışılmasına olanak sağlamıştır. Tarih, özne ve yazar devre dışı bırakılır. Mutlak değerler ve tek bir doğru yoktur, nesnellik yoktur. Böylece, post-modern kimlikle daha bireye indirgenmiş bir toplum tezahürü kurulmuştur.

1980'li yıllardan sonra rasyonel bakış açısı ve onun etkisindeki ampirik çalışmalar yerini alternatif, reflektivist, yorumsamacı, düşünümsel, sübjektif ve bunların üst çatısını oluşturan post-pozitivist paradigmalara bırakmıştır. Bu değişim sonrasında evrensel modern değerler eleştirilmeye başlanmıştır. Uluslararası ilişkilerin rasyonel ve salt devlet merkezli yapısı sorgulanmaya başlayarak topluma yönelik açılımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Toplum içerisindeki kurumlar ve kimlikler devletin dış politika mekanizmasını etkilemiştir. Sistem ise devletlerin kimlikleri ile oluşturdukları değerler tarafından üretilen anarşik yapı varsayımıyla oluşan bir devinimdir. Bu temel varsayımlar konstruktizm teorisi adı

altında kavramsallaştırılmıştır. Konstrüktivizm, devleti toplumun içerisindeki insanların kimliksel örgütlenmelerinden oluşan inşa sürecinin sonucu olarak tanımlamış ve sonrasında kurumsal devlet yapılarının sistemi belirlediği varsayımını savunmuştur. Konstrüktivizm, devleti yine de temel parametre olarak almaktadır. Toplumun ayrıntılı analizini yapmadan devletin bütünselliğinden beslenerek birey unsurunun ayrıntılı analizini göz ardı eder. Bu minvalde, kimliğin dış politikaya etkisinin sadece sistem düzeyinde değil doğrudan birey düzeyinde de incelenmelidir. Konstrüktivizmin bu boşluğunu devlet liderlerinin kimliğinin doğrudan dış politikaya etkisini savunan rol teorisi doldurmaya çalışmıştır.

Rol teorisi, devletin yönetim birimlerinde bulunan bireyin ya da bireylerin kimliksel analizini yapmıştır ve yönetim anlayışının bu kimliklere göre tasarlandığı kanısına varmıştır. Bu kimliksel inşa süreci devleti de etkileyerek toplumun değişmesine ve dönüşmesine yol açar. Bu durum eğer sadece yerelde meydana gelirse toplumları, uluslararası alanda gerçekleşirse sistemleri değiştirir. Bazı toplumlar geleneksel olarak lidere itaatkâr davranabilir ve otokratik yönetimleri kabul edebilir. Bu toplumlarda, liderin kimliği daha etkili ve dönüştürücüdür. Çünkü toplum liderin söylemlerine ve politika davranışlarına karşı rıza göstermeyi amaç olarak benimsemiştir. Lider ise toplum tarafından seçilme kaygısı yaşamadığı için kararları daha sert ve aceleci alabilir. Böylece, toplum her koşulda liderin kimliğine bürünmeye başlar. Diğer taraftan, liderin kararlarının demokratik yöntemlerle sorgulandığı bir ortamda, liderin kimliği daha az etkilidir. Lider, devletin işleyişinden ve sistemin değişiminden etkilenerek kimliksel davranışlarından ödün vermek zorunda kalır. Burada, devletin sistemi liderin kimliğinden ön plandadır, fakat yine de birbirlerini etkileyen süreçler mevcuttur.

Uluslararası ilişkilerde kimlik analizleri devletlerin sistemsel ötekilerini belirleme noktasında bir ölçüt belirler. Bu anlamda reel politika sadece rasyonel ve güç ilişkileri değil sosyal olgularında dahil olduğu bir gerçekliktir. Sosyal süreçler sürekli bir inşa aşamasını geride bırakarak birikimli bir şekilde ilerler, böylece her bir birey bu inşa sürecinin bir parçası her bir sistem ise bu inşa sürecinin bir sonucu olabilmektedir.

KAYNAKÇA

Adler, Emnuel (1997). «Seizing the Middle Ground: Constructivism and World Politics.» *European Journal of International Relations*, 319-363.

Aggestam, Lisbeth (2004). «Role-identity and the Europeanisation of foreign policy: a political-cultural approach.» *Rethinking European Foreign Policy*, 81-98.

Alemdar, Raymond Aron çvr. Korkmaz (2017). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. İstanbul: Kırımızı Yayınları.

232 Ali Yaşar Sarıbay, Fuat Keyman (1998). *Küreselleşme sivil toplum ve islam*. İstanbul: Vadi Yayınları.

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

ALISON BRYSK, CRAIG PARSONS AND WAYNE SANDHOLTZ (2002). «After Empire: National Identity and PostColonial Families of Nations.» *European Journal of International Relations*, 267-305.

Anderson, Benedict (2006). *Imagined Communities*. New York: Verso Publication.

Anlı, Ömer Faruk (2012). «Postmodern Dünyada Tarih Yazmak.» *Bilim ve Ütopya*, 23-32.

Anthony Giddens, Philip W. Sutton (2010) . *Sociology: Introductory Readings*. Cambridge: Polity Press.

Arı, Tayyar(ed.), Nilüfer Karacasulu (2013). *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler/ Uluslararası ilişkilerde inşacılık yaklaşımları*. Bursa: Mkm yayınları.

Arı, Tayyar (2018). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: Aktüel Kitapevi.

Ashizawa, Kuniko (2008). «When Identity Matters: State Identity, Regional Institution-Building, and Japanese Foreign Policy.» *International Studies Review*, 571-598.

Aşkın, Muhittin (2007). «Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler.» *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*,: 215-217.

Banchoff, Thomas (1999). «German Identity and European Integration.» *European Journal of International Relations*, 259-289.

Uluslararası İlişkiler'de Kimlik Analizi ve Rol Teorisi

Barnet, MICHAEL (1993). «Institutions, Roles, and Disorder: The Case of the Arab States System.» *International Studies Quarter*, 271-296 .

Barth, Fredrik (1998). *Ethnic Groups and Boundries*. İllinois: Waveland Press.

Bauman, Zygmunt (1997). *Postmodernity and Its Discontents*. New York: New York University Press.

Bell, Daniel.(1975). *The Cultural Contradictions of Capitalism*. New York: Basic Books.

Berger, Peter U (1996). *Norms, Identity and National Security in German and Japan*. New York: Columbia University Press.

Bıçkı, Doğan (2009). «Modernizm ve Postmodernizm.» *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*.

Bilgin, Nuri (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina Kitap.

Bilgin, Nur (1999). *Kollektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Birkan, Slavoj Zizek çvr. Tuncay (2015). *İdeolojinin Yüce Nesnesi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bozdağlıoğlu, Yücel (2013). «Konstrüktivizm ve Rol teorisi.» *Uluslararası İlişkilerde Potmodern Analizler* içinde, yazan Tayyar Arı, 127-150. Bursa: MKM Yayınları.

Bozdağlıoğlu (2003). *Turkish foreign policy and turkish identity*. New York: Routledge Press.

Caloun, Craig (1994). *Social Theory and the Politics of Identity*. Oxford: Blackwell.

Connolly, William E (1995). *The ethos of pluralization*. Minnesota: University of Minnesota Press.

Connor, Walker (2004). «The Timeless of Nations.» *Nations and Nationalism*, 35-47.

Cox, Robert W (1987). *Production, Power and World Order*. New York: Columbia University Press.

233

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Çağlar, Nedret (2008). «POSTMODERN ANLAYIŞTA SİYASET VE KİMLİK.»
Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF dergisi,369-386.

Dağı, Zeynep (2002). *Rusya'nın Dönüşümü*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Derrida, Jacques (2004). *Teoriden sonra hayat*. İstanbul: Agora.

Doltaş, Dilek (2003). *Postmodernizm ve Eleştirisi*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Domaniç, Montserrat Guibernau çev. Neşe Nur (1997). *Milliyetçilikler*.
İstanbul: Sarmal Yayınevi.

234

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Doty, R (1996). *Sovereignty and the Nation: Constructing and boundries of national
identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Douglas Kellner, Steven Best (2001). *The Post Modern Adventure*. London:
Guilford Press.

Dunn, Robert G (1998). *Identity Crises: A Social Critique of Postmodernity*.
Minnesota: University of Minnesota Press.

Durkheim, Emile çev. A. Berktaş (2006). *Sosyoloji Dersleri*. İstanbul: İletişim
Yayıncılık.

Edward Said, Çev. Berna Ülner (2017). *Şarkiyatçılık/Orientalism*. İstanbul:
Metis Yayıncılık.

Erkan, Stuart Sim çev. Mukadder (2006). *Postmodern Düşüncenin Eleştirel
Sözlüğü*. Ankara: Eabil Yayıncılık.

G. Chafetz, M.Spiras, B. Frankel (2007). «Introduction: Tracing the influence
of identity on foreign policy.» *Security Studies*, 7-22.

Göka, Erol (2006). *Türk Grup Davranışı*. İstanbul: Aşina Kitaplar.

Güleç, Cengiz (1992). *Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi*. Ankara: Verso Yayıncılık.

Güvenç, Bozkurt (2008). *Türk Kimliği- Kültür Tarihinin Kaynakları*. İstanbul:
Boyut Yayıncılık.

Holsti, K. J. (1970) «National Role Conceptions in the Study of Foreign
Policy.» *International Studies*, 233-309.

Uluslararası İlişkiler'de Kimlik Analizi ve Rol Teorisi

Hopf, Ted (1998). «The premise of constructivism in international relations theory.» *International security*, 171-200.

Jill Steans, Lloyd Pettiford, Thomas Diez, Imad El-Anis (2010). *An Introduction to International Relations Theory: Perspectives and Themes*. New York: Routledge Press.

Karaduman, Sibel (2010). «MODERNİZMDEN POSTMODERNİZME KİMLİĞİN YAPISAL DÖNÜŞÜMÜ.» *Journal of Yaşar University*, 2886-2899.

Katzenstein, Peter J (2002). «Alternative Perspectives on National Security.» *The Culture of National Security*, 33-78.

Kaya, Sezgin (2008). «Uluslararası ilişkilerde konstrüktivist yaklaşımlar.» *Ankara Üniversitesi SBF dergisi*, 84-111.

Keskin, Jean Bourillard Çev. Ferda (2002). *Tüketim toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Keyman, Fuat (2000). *Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorunu'nu Anlamak*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Kırman, Mehmet Ali (2011). *Din sosyolojisi terimler sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Korostelina, Karina V. *Social Identity and Conflict; Structures, Dynamics, and Implications*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2007.

Kowert, Paul A. (1999) «National Security: Inside and Out.» *Security Studies*, 1-34.

Küçük, Terry Eagleton Çev. Mehmet (2015). *Postmodernizmin Yanılsamaları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Lengerli, Siray (2006). *NATIONAL IDENTITY AND THE OTHER: THE OTHERISATION OF "THE GREEK" IN TURKISH NATIONALIST DISCOURSE*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Möngü, Bahtinur (2013). «POSTMODERNİZM VE POSTMODERN KİMLİK ANLAYIŞI.» *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

235

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Nauerby, Tom (1996). *No Nation is an Island: Language, Culture and Identity in the Farea Islands*. Berkeley, California: Aorus University Press, North Atlantic Publications.

Pamuk, Akif (2014). *Kimlik ve Tarih*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Phinney, Jean. S. (1990). «Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research.» *Psychological Bulletin*, 499-514.

Platon, Çvr. Selahattin Eyüboğlu (2018). *Devlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

236

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Reus-Smit, Christian (2008). «Imagining Society: Constructivism and the English School.» *The British Journal of Politics and International Relations*, 487-509.

Ruggie, J.G. (1998). *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization*. London: Routledge,.

Schonberg, Karl K. (2009). *Constructing 21st Century U:S Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan,.

Sebastian Harnisch, Cornelia Frank, Hanns W Maull (2011). *Role Theory in International Relations*. London: Rotledge.

Seyfettin Aslan, Abdullah Yılmaz (2001). «Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak.» *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.

Smith, Anthony (1997). *Milli Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Smith, Steve (2002). «The United States and the Discipline of International Relations: "Hegemonic Country, Hegemonic Discipline".» *International Studies Review*, 67-85.

Sözen, Edibe (1999). *Kimlik Kavramının Yeniden Tanımlanması*. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Suavi, Aydın (1999). *Kimlik Sorunu, Ulusallık, Türk kimliği*. Ankara: Öteki Yayınları.

Tok, Nafız (2003). *Kültür, Kimlik ve Siyaset*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Uluslararası İlişkiler'de Kimlik Analizi ve Rol Teorisi

- Turner, Jonathan H. (2002). *Face to Face*. California: Stanford University Press.
- Vendulka Kubalka, Nicholas Onuf, Paul Kowert (1998). *Constructing Constructivism/ International Relations in a Constructed World*. New York: M. E Sharpe.
- Verkuyten, Maykel (2005). «Ethnic Group Identification and Group Evaluation Among Minority and Majority Groups.» *Journal of Personality and Social Psychology*, 88-121.
- Weber, Max (2009). *From Max Weber, Essays in Sociology*. Routledge: New York.
- Wendt, Alexander (1994). «Anarchy is what states make of it.» *International Organizations*, 77-94.
- Wendt, Alexander (1994). «Collective Identity Formation and International State.» *American Political Science Review*, 385.
- Wendt, Alexander (1994). «Collective Identity Formation and International State.» *American Political Sciece Review*, 384-396.
- Wendt, Alexander (1995). «Consructing International Politics .» *International Security*, 71-81.
- Wendt, Alexander (1999). *Social theory of international politics*. Melbourne: Cambridge University Press .
- Yazıcı, Mehmet (2013). «Toplum Değişim ve Sosyal Değerler.» *Turkish Studies*, 1489-1501.
- Yurdusev, Nuri (1997). *'18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Türk Kimliği*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Zehfuss, Maja (2004). *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*. London: Cambridge University Press.
- Zencirkıran, Mehmet (2016). *Sosyoloji*. Bursa: Dora Yayıncılık.

237

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

SUMMARY

The concept of identity is a characteristic feature that distinguishes the personality of a person or the quality of a group from the others. Identity is actually an appearing of the subject defined by the "other" and "self". The formation of social identities is the result of the fact that the individual elements of the communities in which have got the common language, symbol, culture, tradition, etc. accept subjective qualifications in their own consciousness. In this sense, social identities are regarded as products of both objective and subjective formation.

238

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Identity as a concept associated with the history of humanity has emerged by changing the essence of the traditional state concept in the national, cultural, sociological and political sense along with the nationalist movement. In this sense, the formation of national identity which is the tool of the nation-state process, has widened its influence on the states with its perception of world brought by modernism. The first tendencies toward the concept of ethnic identity were in the 20th century in the literature of anthropology and sociology. The term ethnic identity as a term is the unification of people within the same social group through values such as common language, religion and tradition. In this sense, the two types of identities that overlap and differ from each other are important classifications for social identities.

As societies changed and complexed with transformation of identity was varied and emerged different definitions. When the French Revolution happened, people realized that there could be a number of roles in the society by recognizing that there might be unity. They tried to establish a social power by establishing the social work division and their communication with each other. When we look at modern society, as a result of the weakening of human ties with tradition, identity has become more dynamic and more structured. Since the modern era has a holistic structure such as the nation, it ignores the differences by including collective identities.

While the aim of the modern period was to create a homogeneous society in the postmodern period mobility displacement became the most popular. Besides, it rejects great mold the narratives, there is a return to the local one and the theory has been replaced by fiction. The facts are complex uncompromising and incompatible that is, there is no single truth and facts are pluralized.

In the international relations literature, the identity has been developed its importance with the rise of international social structures, the emergence of human rights on the basis of states, the change of regional and global

Uluslararası İlişkiler'de Kimlik Analizi ve Rol Teorisi

mechanisms within the state, thus social constructivism rise as a theory which is the use of culture and identity as a foreign policy instrument of the state.

Although identity analysis is at the center of the constructivist approach, it has excluded the most important dimension of identity, the internal factors, from the analysis. This gap was filled by role theorists, the role theorists gradually increased their influence and demonstrated that they were effective in the decision-making mechanisms of their social roles within these systematic / legal state forms. For example, there has been a study area of units that have a social role and behavior in state mechanisms such as leaders, mediators, elites / bureaucrats and dissidents. Thus, the perception of identity has been used as an effective foreign and domestic policy tool from the lowest to the highest form of society.

239

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

